

STRUKTURA MEDNARODNE SKUPNOSTI

1. Kateri dejavnik je najbolj vplival na odnose med državami v času hladne vojne in kateri je doprinesel h koncu hladne vojne? Razloži zakaj.

Ideološki faktor – blokovska delitev. Želja po širitvi tako kapitalizma kot socializma.
Znanost in tehnologija.

Poseben pomen ima v sodobnih MO ima ideološki faktor. Ideologija je eden najpomembnejših sredstev izražanja ciljev in vrednot. Ima usmerjevalno funkcijo in je neke vrste vodilna linija za ravnanje v MO. Za uspešno zunanjo politiko mora večina prebivalstva sprejemati vladajočo ideologijo. Ideologije posebne vrste so t.i. zgodovinske ideologije, ki težijo k spremembi sveta - imajo univerzalne cilje. Le one lahko mobilizirajo množice in ustvarjajo spremembe. So izrazito črno-bela gledanja z vero v veljavnost osnovnih stališč. Takšna implicitna veljavnost idej vodi v ideološke konflikte. Univerzalnost ciljev je pogoj, da dobijo transnacionalni karakter. Čim širši so temelji skupinske identifikacije, večjo težo imajo v MS in večje so posledice njihovega delovanja. Problem je poddržavljanje transnacionalnih ideologij, ki ima 2 posledici:

- razvrščanje držav na temelju ideološke pripadnosti, ki jo interpretira vodilna sila
- spopadi med državami različnih ideologij.

Tako obstaja dimenzija sodelovanja znotraj bloka ter dimenzija konflikta v odnosu do drugega bloka. Govorimo pa lahko tudi o internaacionalizaciji notranjih konfliktov ter internalizaciji mednarodnih konfliktov. Pojav konstelacije ZDA, Kitajska, Rusija je odprl več vprašanj v sodobni MO med njimi vprašanje, ali smo v obdobju erozije vodilnih sil. Aktualnost te triangularne konstelacije pojema zaradi premoči ZDA, ki izhaja delno tudi iz izgube moči Rusije. Zdi se, da spet prehajamo v obdobje unipolarnosti, čeprav se ji zoperstavljata Rusija in Kitajska. Vse večja instrumentalizacija ter ideološkega dejavnika ter s tem zamegljevanja avtentičnih ciljev je rezultiralo v domnevi posameznih piscev, da smo priča koncu ideologij - konvergenca socialističnega in kapitalističnega sveta. Hude posledice instrumentalizacije ideološkega dejavnika so bile vidne predvsem v nacizmu ter fašizmu. Posebnost v sodobnih MO je tudi združitev med nacionalizmom ter socializmom v deželah tretjega sveta.

Veljava dejavnika znanosti narašča od samega začetka moderne MS. Vpliv smodniške revolucije na propad fevd. sistema, vpliv komunikacijske revolucije v 18. in 19 stol. na utrditev primata Evrope ter povezovanje sveta v univerzalno skupnost. Veliko napredovanje znanosti in tehnologije je postavilo na dnevni red nova vprašanja, kot je na primer polucija v ozračju ter oceanih, dostop do energetskih virov, kontrola populacije itd. Razvoj tehnologije je vplival tudi na instrumente in metode v zunanji politiki (npr. spremembe v diplomaciji-razvoj hitre komunikacije med vrhovi držav). Velik pomen pa ima razvoj znanosti tudi v smislu produkcijskega faktorja (tehnološki imperializem).

2. Naštej elemente strukture mednarodne skupnosti in razloži subjekte s poudarkom na razliki med subjekti mednarodnih odnosov in subjekti mednarodnega prava.

Elementi strukture mednarodne skupnosti:

- dejavniki (faktorji): geografija, demografija, industrijski razvoj, ideologija, znanost in tehnologija, javnost in javno mnenje;
- subjekti: države, mednarodne organizacije, mednarodne nevladne organizacije, katoliška cerkev, interesne skupine, posamezniki, transnacionalne organizacije;
- procesi in odnosi, ki se odvijajo v okviru strukture mednarodne skupnosti: MO kot kooperativni sistem, MO kot konfliktni sistem, MO kot sistem razvitosti in nerazvitosti;
- norme ->mednarodno pravo.

Subjekti MO: subjektivni dejavniki v MS družbene organizacije ljudi, ki umerjajo razvoj MS.

Subjekti MP: Države + vsi ostali subjekti MP (mednarodne organizacije, osvobodilna gibanja in vstajniki, institucionalizirana ozemlja, suvereni malteški viteški red, sv. sedež, Mednarodni odbor Rdečega križa, posameznik) + sile in organizacije, ki vplivajo na MO ne glede na njihov m.p. značaj – nacije, manjšine, narodnoosvobodilna gibanja, mednarodno delavsko gibanje, zavezniške in blokovske grupacije, nedržavne družbene skupine in transnacionalni subjekti.

3. Naštej elemente strukture mednarodne skupnosti in razdelaj enega od dejavnikov.

Elementi strukture mednarodne skupnosti:

- dejavniki (faktorji): geografija, demografija, industrijski razvoj, ideologija, znanost in tehnologija;
- subjekti: države, mednarodne organizacije, mednarodne nevladne organizacije, katoliška cerkev, interesne skupine, posamezniki, transnacionalne organizacije;
- procesi in odnosi, ki se odvijajo v okviru strukture mednarodne skupnosti: MO kot kooperativni sistem, MO kot konfliktni sistem, MO kot sistem razvitosti in nerazvitosti;
- norme ->mednarodno pravo.

Dejavniki:

1. geografija (prostor je kot objekt zunanje politike prizorišče mednarodnih odnosov; klima, dostop do morja; možnosti soodvisnost, razvoja proizvodnih sil, obrambe..., prostor je pasiven dejavnik; od stopnje razvoja proizvodnih sil je odvisna vloga prostora)
2. demografija (obravnavamo ga glede na razporeditev prebivalstva, njegovo gostoto in trend naraščanja. Pomembno je upoštevati starostno strukturo prebivalstva – pove število delovno sposobnih prebivalcev, emigracijska in migracijska gibanja.)
3. znanost in tehnologija (Revolucija v komunikacijski tehnologiji je pospešila proces nastajanja univerzalne mednarodne skupnosti. Novi izumi, komunikacijska revolucija, revolucija v prometni in vojaški tehnologiji.)
4. ideologija (izraža družbeno – ekonomske in politične razmere; ima usmerjevalno funkcijo in je vodilna linija ravnanja v mednarodnih odnosih. Ideologija je vzpostavila dve dimenziji odnosov: dimenzijo sodelovanja in dimenzijo konfliktov. V mednarodni skupnosti lahko deluje kot sistem principov, doktrin, nacionalnega interesa in ravnotežja moči. Zgodovinske ideologije – sistem idej, ki zadeva določene cilje in vrednote globalne in univerzalne narave. Takšne ideologije z univerzalnimi cilji in vrednotami lahko s težnjami, da bi spremenile svet, mobilizirajo množice in ustvarjajo spremembe s tem, da rešijo stari red in vzpostavljajo novega - instrumentalizacija ideološkega dejavnika.)
5. javnost in javno mnenje

4. Naštej strukturne elemente MS in razdelaj dejavnik, ki se ti zdi najpomembnejši.

Elementi strukture mednarodne skupnosti:

- dejavniki (faktorji): geografija, demografija, industrijski razvoj, ideologija, znanost in tehnologija;
- subjekti: države, mednarodne organizacije, mednarodne nevladne organizacije, katoliška cerkev, interesne skupine, posamezniki, transnacionalne organizacije;
- procesi in odnosi, ki se odvijajo v okviru strukture mednarodne skupnosti: MO kot kooperativni sistem, MO kot konfliktni sistem, MO kot sistem razvitosti in nerazvitosti;
- norme ->mednarodno pravo.

Dejavnik, ki se mi zdi najpomembnejši:

znanost in tehnologija (Revolucija v komunikacijski tehnologiji je pospešila proces nastajanja univerzalne mednarodne skupnosti. Novi izumi, komunikacijska revolucija, revolucija v prometni in vojaški tehnologiji.)

Znanost je neenakomerno porazdeljena in to ima posledice za mednarodne odnose.

1. smodniška revolucija: razvoj fevdalnega sistema;
2. revolucija v komunikacijski tehnologiji 18. stoletja utrdi primat Evrope v MO in pospeši proces nastajanja univerzalne mednarodne skupnosti;
3. spremembe v vojaški in prometni tehnologiji so spremenile strategije zunanjih politik;
4. spremembe vlog subjektov v mednarodni skupnosti: SZ z razvojem jedrske tehnologije vzporedno z ZDA;
5. nova vprašanja: onesnaževanje ozračja, izkoriščanje oceanov, populacijska kontrola, satelitska tehnika;
6. spremeni se vloga diplomacije: hitri komunikacijski sateliti, obveščevalne službe;
7. nacionalne strategije razvoja: DVR hočejo osvojiti tehnologije na nediskriminatoren način.

**5. Naštej dejavnike, ki vplivajo na procese in odnose v mednarodni skupnosti!
Podrobneje obdelaj pomen znanosti in tehnologije!**

Dejavniki (faktorji), ki vplivajo na procese in odnose v mednarodni skupnosti: geografija, demografija, industrijski razvoj, ideologija, znanost in tehnologija.

Znanost in tehnologija:

Znanost je neenakomerno porazdeljena in to ima posledice za mednarodne odnose.

1. smodniška revolucija: razvoj fevdalnega sistema;
2. revolucija v komunikacijski tehnologiji 18. stoletja utrdi primat Evrope v MO in pospeši proces nastajanja univerzalne mednarodne skupnosti;
3. spremembe v vojaški in prometni tehnologiji so spremenile strategije zunanjih politik;
4. spremembe vlog subjektov v mednarodni skupnosti: SZ z razvojem jedrske tehnologije vzporedno z ZDA;
5. nova vprašanja: onesnaževanje ozračja, izkoriščanje oceanov, populacijska kontrola, satelitska tehnika;
6. spremeni se vloga diplomacije: hitri komunikacijski sateliti, obveščevalne službe;
7. faktor nacionalne strategije razvoja: DVR hočejo osvojiti tehnologije na nediskriminatoren način.

6. Kakšne so posledice vdora ideološkega faktorja v razvoj mednarodnih odnosov?

- Ideologija: sistem vrednot, političnih ciljev, ki so zaobjeti v določenem sistemu in delovanju, gre za aktiven pristop – vrednote se skuša uveljaviti (ideologija je odraz konteksta zgodovinskega obdobja);
- države v svojih zunanjih politikah zasledujejo neke cilje in vrednote;
- mnogi trdijo, da je obdobje velikih ideologij za nami (fašizem, komunizem). Na to je vplivalo mnogo dejavnikov – razvoj humanizma, tehnologije, komunikacijske tehnologije – sodobni svet jih več ne omogoča;
- pred nami je transnacionalno povezovanje, toleranca;
- ideološki konflikti so vodili v vojne, v ideološko delitev sveta;
- danes – globalen vzpon demokratičnega liberalizma (globalni ideološki pojav sodobne dobe);
- na lokalni ravni je viden problem renesanse islama (vera ima pomemben vpliv na MO);
- vloga ideološkega danes – konec zgodovine, oživitvev-izmov;
- ne gre za konec zgodovine kot take, gre za konec zgodovinskih idej, v materialnem svetu bomo še naprej imeli konflikte;
- dominantnost liberalne ideologije – če naj bi človekove pravice in svoboščine bile tiste, za katere se zavzemamo, potem je treba ugotoviti, da alternativne ideologije fašizem, komunizem niso izpolnile pričakovanj;
- skladnost med obema tezama konflikti – konec idej.

7. Kako (in zakaj) se normalno razvija mednarodna skupnost in odnosi v njej ter kaj (in zakaj) razumeš pod pojmom 'vdor ideološkega faktorja v mednarodne odnose'?

VDOR IDEOLOŠKEGA FAKTORJA:

1. FRANCOSKA REVOLUCIJA
2. OKTOBRSKA REVOLUCIJA
3. IRANSKA ISLAMSKA REVOLUCIJA

Kadar v MO govorimo o vdoru ideološkega dejavnika, dobimo situacijo, v kateri se pojavijo neomejeni cilji z neomejenimi sredstvi. Neomejeni cilji zunanje politike so podprti s ciljem, da jih podpremo z vsemi sredstvi. Vsaka država, ki izvede revolucijo, se ne zadovolji z omejevanjem revolucije le do svojih meja, pač pa hočejo, da se revolucionarna ideja širi preko meja. Gre za globalne cilje z globalnimi sredstvi.

FRANCOSKA REVOLUCIJA

Leta 1789 kralj skliče vse stanovce, da bi 3. stanu naložil nove davke z namenom napolniti proračunsko blagajno. 14. 07. 1789 sledi napad na Bastiljo, izročitev Ludvika XVI in nastanek nove Evrope. Božanska pravica kraljev je ukinjena, po francoski revoluciji je kralj le navaden državljan in suverenost prevzame francoska skupščina. Francoska revolucija prinese nestabilnost v Evropi. Kralji se ne počutijo več varne, ideje revolucije potujejo v druge države, aristokracija se počuti ogroženo. Povsod drugod po Evropi vladajo kralji kot božji namestniki in zato hočejo druge države normalen sistem in zatreti revolucijo. Kongres v Haagu (1790) - države se dogovorijo, kako bodo zatrle vpliv revolucionarnih teženj v Franciji. Dogovorijo se za posredovanje v Franciji. Revolucionarna Francija se ne zadovolji z odstavitvijo kralja, ampak leta 1792 predsednik konventa izjavi, da Francija ne bo zadovoljna, dokler ne bo vsa Evropa v ognju. Gre za globalne cilje z globalnimi sredstvi. Francija uvede mobilizacijo vseh za boj primernih in se uspe ubraniti pred napadi vojske plačancev. Ko odvrne prvi nalet, se začne obračati k zunanji ekspanziji.

OKTOBRSKA REVOLUCIJA 1917

Leta 1917 prevzamejo oblast v Rusiji boljševiki z Leninom na čelu (zastopniki revolucije in eliminacije carističnega sistema), režim carja Nikolaja II. je strmoglavljen. Oblast prevzame proletariat. Boljševiki so še isti trenutek, ko so prevzeli oblast v Rusiji, hoteli zrušitev kapitalističnih sistemov v drugih državah po Evropi (neomejeni cilji) - revolucije, kjer naj bi delavci dobili oblast.

(neomejena sredstva - boljševiki so pripravljene vzpodbuditi novo vojno, da bi uresničili svoje cilje). Sovjetska zunanja politika je storila vse, da bi prišlo do nove svetovne vojne (Rusija prva sodeluje z Nemčijo - 1922 pogodba v Rapalu. To revolucionarno državo so hotele druge države zatreti, da se revolucija ne bi razširila še drugam (ANG, JAP, FRA). Tujim silam revolucije ne uspe zatreti, zato jo izolirajo - CORDON SANITARE. (GRADITEV KOALICIJ OKROG NJE, DA BI ZAJEZILI IDEOLOGIJO – mala antanta: Češka, Bolgarija, Romunija, Kraljevina SHS).

IRANSKA ISLAMSKA REVOLUCIJA

Februar 1979 porušen režim iranskega šaha (Šah Reza Pahlavi). Revolucija, ki jo vodi Homeini, je zatresla svet in Bližnji vzhod. Homeini je revolucijo vodil iz Pariza. Duhovščina in socialni krogi vržejo šaha v Iranu, šah zbeži in Homeini pride nazaj v Iran. Ljudje verjamejo vanj, saj ga priznavajo za 12. imama (imeli so ga za božanstvo). Iran začne širiti svojo revolucijo izven meja in Iranci hočejo padec vseh tradicionalnih režimov na Bližnjem Vzhodu. Iran hoče vzpostaviti enotno muslimansko skupnost - umma. Prva žrtev je bil Irak, ki ga ZDA, Saudska Arabija podpirata, da se ne bi revolucija širila in iz njega naredita vojaško silo. Vojna med Irakom in Iranom traja 7 let. Iran na koncu ne uspe, da bi spremenil svet.

8. **S svojimi besedami opredeli razliko med relacijsko in strukturno močjo v mednarodnih odnosih. Kako se ti dve vrsti moči kažeta danes pri subjektih mednarodnih odnosov, kot sta Združene države in Slovenija? Katera od obeh vrst moči zahteva, da moramo zanjo najprej vedeti oz. se je zavedati (znanje kot predpogoj), če jo hočemo uporabiti in zakaj je to pomembno v primeru Slovenije?**

Relacijska moč A, da vpliva na B, da stori nekaj, česar sicer ne bi storil.

- način spremenljivosti dveh držav po sklopu nacionalnih lastnosti, sklopi medsebojnega učinkovanja med pari držav

- strukturna moč – oblikovanje in opredeljevanje strukture globalne politike (ekonomije), znotraj katere potem delujejo druge države, njene politične ustanove, podjetja.

ZDA strukturno moč v in nad svetovnim sistemom.

V politični ekonomiji obstajata dve vrsti oblasti, strukturna in relacijska moč. Strukturna moč pomeni, moč odločanja o tem, kako se opravlja določene stvari, moč oblikovati okvire, znotraj katerih se vzpostavljajo odnosi med državami, ljudmi, podjetji. Strukturna moč je sestavljena iz proizvodnje, varnosti, znanja in financ (to so strukture), ki se med seboj povezane, skupno pa jim je to, da se lahko obseg njihove proizvodnje spreminja. To moč imajo tisti, ki nadzorujejo proizvodnjo blaga in storitev. Strukturna moč nad proizvodnjo je osnova družbenih in političnih sprememb, ki se širijo prek nacionalnih meja, ta moč je vedno bolj odvisna od svetovnega trga in je vedno bolj kulturno, ideološko in jezikovno vplivna. Strukturna moč nad financiranjem ima velik vpliv na področje varnosti, proizvodnje in raziskovanja. Strukturno moč nad znanjem je najtežje nadzorovati. Pri tem je zelo pomembna tehnologija (relacijska moč).

Tehnološke spremembe v strukturi znanja imajo vpliv na proizvodno strukturo in s tem na mednarodni politični sistem. Ta vpliv se kaže predvsem v centralizaciji moči v velikih transnacionalnih korporacijah in koncentracije moči v eni državi ZDA.

Glej tudi Benko: Sociologija MO (avtorji)!

9. **Razložite pojem države kot subjekta mednarodnih odnosov in podajte klasifikacijo držav.**

- konstitutivni elementi držav: teritorij, prebivalstvo, organizirana skupnost z vlado, priznanje drugih držav
- pogoj: osrednji organi vlade, ki so sposobni izvajati legitimno kontrolo teritorija (poudarjanje teritorialnega vidika države) in elita ali razred, ki posreduje atribut uresničevanja administrativnega nabora, usposabljanja
- kvantitativne (št. prebivalcev, obseg teritorija...) in kvalitativne (družbeno-ekonomska in politična struktura) razlike
- pri ustvarjanju pravil MP so imele velike sile prednost (Društvo narodov, OZN...)

*komutativno pravo – države so enake pred pravom; distributivno pravo – neenake v pridobivanju pravic in prevzemanju dolžnosti

- 3 kategorije (Keohane):

1. tiste države, ki določajo sistem

2. tiste, ki vplivajo na sistem

3. tiste, ki tako same kot tudi v skupini ne morejo bistveno vplivati na mednarodni sistem

- state societies (nizka stopnja avtonomnosti družbenih skupin in institucij z omejenimi možnostmi poseganja v mednarodni prostor) in stateless societies

- vprašanje erozije državne suverenosti

- različna gledanja:

1. realizem: moč, suverenost (država je avtonomen akter, edino oviro ji predstavlja anarhičnost MDN sistema, suverenost in moč sta osrednji kategoriji, kot suveren lahko počnem kar hočem,

če mi to le omogočajo sredstva, ki jih imam na voljo, primarni interes države je nacionalni interes.)

2. liberalizem: suverenost omejena z interesi drugih (država je suveren, nikakor pa ne povsem avtonomen akter – omejujejo jo interesi drugih, nedržavnih akterjev, moj nacionalni interes ni fiksen, ampak se spreminja in ima različne oblike (država ima več nacionalnih interesov katerega promovira odvisno od tega kdo je v vladi, stanje v tujini.)
3. marksizem: država je sredstvo v rokah vladajočega razreda (država ni nič drugega kot sredstvo v rokah vladajočega razreda, nacionalni interes je določen s strani te iste buržuazije kot tudi s strani prevladujočega kapitalističnega mednarodnega sistema).
 - razmerje država-nacija: specifično razmerje. Identifikacija družbe z nacijo v primeru etnične homogenosti in njenega političnega izraza. Včasih pa družba ne predstavlja nacije (prednost ene etnične skupine).
 - V MO obstoj države preneha, ko preneha obstajati njena državna oblast. V sodobni MS paralelni obstoj suverenih držav, ki so si v pravnem oziru enake, pomenijo politično organizacijo v njeni najvišji obliki.

10. Definirajte male države. Pred kakšne izzive jih postavljajo globalizacijski procesi?

Majhne države so tiste, ki ne sodijo v kategorijo velikih sil, ker bistveno ne vplivajo na strukturo MS in se morajo uklanjati spremembam v njej.

Majhne države se morajo konstantno prilagajati, same ne morejo bistveno vplivati na mednarodni sistem. Posedujejo nezadostna sredstva za preživetje, možnost zatekanja k agregaciji moči z drugimi, tudi velikimi državami, izkoriščanje situacije v MS – multipolarni mednarodni sistem.

11. V mednarodni skupnosti poznamo t. i. legitimne in nelegitimne transnacionalne akterje. Naštejte jih in podrobneje opredelite njihovo vlogo.

12. Sir Halford J. Mackinder in Nicholas Spykman sta pripadnika ene izmed šol proučevanja mednarodne skupnosti. Katere? Opišite in primerjajte njune poglede!

Geografski determinizem – koncept prostora vpliva na specifično obnašanje držav

- Mackinder – Evropa+Azija+Afrika – svetovni otok, znotraj katerega je svetovno središče (heart land) = S in centralna Evrazija, vključno z V Evropo koncept svetovnega središča je oprt na karakteristike fizične geografije tega področja (možnosti mobilnosti populacije, zaprtost tega področja v odnosu do morja, naravni viri. Kdor obvladuje V Evropo, obvladuje svetovno središče – obvladuje svetovni otok – vlada nad svetom;

- Spykman – geografija + št.prebivalstva+eko in tehnični razvoj+etnična homogenost+učinkovita socialna integracija+politična stabilnost – določa ZP. Gre za obrnjeno Mackinderjevo shemo. Kdor kontrolira obrobna področja Evrazije, bo kontroliral Evrazijo in s tem tudi cel svet.

13. Kaj uveljavlja in potrjuje Rimskokatoliško cerkev kot transnacionalnega akterja v mednarodnih odnosih? V čem se njena vpletenost v mednarodne odnose razlikuje glede na institucije drugih verskih skupnosti?

1. RKC je dejavnik transnacionalnega značaja, ker:

- i) ima ogromno vernikov (560 milijonov)
- ii) ima formalno, ekstenzivno, centralizirano administrativno strukturo (odnos center (Rim) – periferija; center koordinira dejavnost perifernih enot s splošnimi normami, periferije pa so tudi delno avtonomne
- iii) Sv. sedež je subjekt MP (z Luteransko pogodbo 1929 je priznana suverenost SS nad mestom Vatikan)

RKC običajno zavzema stališča v vseh pomembnejših mednarodno-političnih vprašanjih. Njena politika in metoda so elastične, se prilagajajo pogojem in posamični stvarnosti.

2. Njena vpletenost v MO se od institucij drugih verskih skupnosti razlikuje:

- i) ostale verske skupnosti nimajo takšne moči in organiziranosti
- ii) islam je izrazito prodorna religija, toda brez centralne avtoritete – panislamizem, ki se pojavi po 2. svetovni vojni, je zgolj fikcija
- iii) ostale verske opredelitve npr. hinduizem so manj vplivne
- iv) posebno vlogo je odigral cionizem kot gibanje, ki želi združiti vse Žide v eni državi

14. Poznamo več tipov procesov in odnosov v mednarodni skupnosti. Katere? Podrobneje opišite enega med njimi.

Procesi in odnosi, ki se odvijajo v okviru strukture mednarodne skupnosti: MO kot kooperativni sistem, MO kot konfliktni sistem, MO kot sistem razvitosti in nerazvitosti.

MO kot kooperativni sistem

Subjekti MO že od nekdaj urejujejo vprašanje skupne blaginje in skupnih interesov. Od začetka MS je geografija omejevala ali spodbujala kooperativne odnose. Institucionalizacija kooperativnih odnosov (v smislu mednarodnega prava) je potekala v ožjih regionalnih okvirih.

S pojavom svetovnega ekonomskega trga so se interakcije med subjekti kvantitativno in kvalitativno povečevale. Iz bilateralizma je zrasel multilateralizem. Končno so nastale mednarodne univerzalne organizacije. Kooperacija je nastala kot reakcija na konflikt v anarhični MS.

Kooperacija na območju MO je politični proces, ki vsebuje vzpostavitev konvergence interesov s strani subjektov v MS, njihovo usklajevanje in uravnoteževanje v smislu tehtanja »koristi in škode«, ustvarjanja konsenza, ki se najčistiše prevaja v mednarodni dogovor ali pogodbo.

Na izide političnega procesa za vzpostavitev kooperacije vplivajo razlike v moči držav.

Enakopravnejši porazdelitvi stroškov in koristi bi služil princip reciprocitete: to je pogojno sprejemanje obveznosti, če obveznosti uresničuje tudi druga stran. Reciprociteta bi naj izenačevala stroške in koristi subjektov MS – meritev je težka v prostoru čiste politike, lažja v trgovini.

MO kot konfliktni sistem

- Da pride do mednarodnega konflikta, sta potrebna 2 pogoja:

- i) odgovorna oblast neke politične enote sprejme odločitev o tem, da bo neki object, ki je zunaj kompetence njene suverenosti, obravnavala kot nekaj, kar si hoče prisvojiti, četudi bi se pri tem izpostavila določenemu tveganju
- ii) odločitev bo spremljala čustveno ugodna reakcija vsaj v enem delu prebivalstva ali pa reakcija nasprotne strani

- obstajati mora zavest o konfliktu

- 2 skupini mednarodnih konfliktov:

- iii) neka država poskuša modificirati konstitutivne elemente neke druge države (vlado, prebivalstvo, teritorij). Sem je moč uvrstiti teritorialne, ideološke, rasne, etnične, mednarodne konflikte;
- iv) mednarodni konflikti, ki ne zadevajo ogrožanja konstitutivnih elementov.

- 2 fazi konflikta: latentna in manifestna

- razlike v človekovih vrednotah, pomenu, normah, statusu, razredu...

- vzroki za vojno: človeška narava – lastnost destruktivnosti, agresivnosti), narava države, struktura MO
- težnje posameznih držav, da rušijo obstoječe ravnotežje moči
- kako omejiti možnosti za nastanek vojn:
 - v) razoroževanje,
 - vi) ustvaritev in uporaba t.i. institucionalnih pregrad
 - vii) vojaško nasilje – oboroževati se, sklepati vojaška zavezništva, graditi sistem zastraševanja
- tipologija konfliktov glede na motivacijo (Duroselle):
 - i) *neteritorialni* (ekonomske motivacije – pridobitev ek. prednosti, interesi multinacionalk, ideološka motivacija – hladna vojna, demonstracija moči – obramba prestiža, interesov državljanov v tujini)
 - ii) *teritorialni* (ekonomske motivacije – pridobitev ozemlja npr. agresija na Kuvajt zaradi naftnega bazena, ideološka motivacija: revolucionarna osvajanja npr. Napoleon, demonstracija moči: obramba prestoila, nacionalna motivacija npr. uveljavljanje zgodovinske pravice, Jugoslavija)

MO kot sistem razvitosti in nerazvitosti

- odnos sever-jug
- trkutno nasilje ekonomskega, vojaškega, političnega, kulturnega in tehnološkega imperializma
- kolonializem (monokulture, uničenje zametkov domače industrije...)
- ekonomska in politična odvisnost, v 19. stoletju se je pojavila še finančna in industrijska odvisnost
- nerazvite cene bi morale dvigniti cene svojih proizvodov (problem: stalna nihanja v plačilni bilanci nerazvitih dežel, nadomeščanje primarnih proizvodov s sintetičnimi...)
- investicije zunanjega kapitala (bolj malo)
- država v nerazvitem delu mora dobiti dominantno vlogo pri ekonomskih in socialnih dejavnostih
- rešitve:
 - i) ekonomski nacionalisti (vsak naj poskrbi zase, pomoč revnim bo samo pospešilo njihovo rojevanje in stvar se bo poslabšala)
 - ii) internacionalisti ((TNI, čim manj državnega vmešavanja v gospodarstvo)
 - iii) strukturalisti (rešitev iščejo v marksizmu)

- razvoj nerazvitih naj se opre na:

- i) ustvarjanje avtonomne nacionalne akumulacije v korist modernizacije, industrializacije
- ii) neodvisnost in diverzifikacija zunanje trgovine
- iii) prerazporeditev nacionalnega dohodka
- iv) odprava nesorazmerij med agrarnim in industrijskim sektorjem

Za uresničitev teh pogojev je pomembno, da dobi država dominantno vlogo pri ekonomskih in socialnih dejavnostih. Država mora preprečevati neravnotežje v gospodarstvu, omejevati vlogo tujega kapitala, zavirati parazitsko individualno potrošnjo in zagotavljati ekonomskemu razvoju socialno politiko.

- Strukturna znamenja odvisnosti držav

- viii) dobaviteljica surovin in kmetijskih proizvodov, razvite dežele pa dobavljajo industrijsko blago in finalne proizvode, izvozna orientacija proizvodnega sistema nerazvitih dežel, odvisnost od tržišč kapitalnih držav, nediverzificiran značaj zunanje trgovine;
- ix) raznosorodnost različnih sektorjev proizvodnje;
- x) industrializacija je pogoj za preseganje zaostalosti in reproduciranja stare podedovane časovne in nediverzificirane surovinske izvozne strukture.

- Dejstva, s katerimi se srečujejo nerazvite države pri investicijah zunanjega kapitala:

- i) kapital gre v smeri največjega dobička – to so razvita oz. razvijajoča se področja;
 - ii) asimetričnost odnosov med razvitimi in nerazvitimi deželami na finančnem področju
- investicije od zunaj sprožajo avtomatičen odtok presežkov
 - zunanje investicije reproducirajo kontrolo nad gospodarstvi DVR
- iii) odtok ustvarjene presežene vrednosti (dobički in obresti) v kapitalna jedra morajo DVR kompenzirati z ustvarjanjem večjih presežkov.

15. Pojasnite faze razvoja mednarodnih odnosov kot sistema dominacije in odvisnosti. Kako vplivajo procesi globalizacije na razvojni razkorak med razvitimi in nerazvitimi?

1. faza – faza odkritij do 19. stoletja

- kolonializem se razvija nenačrtovano – J in S Amerika, Španija, Portugalska, Anglija, Francija, Nizozemska;
- obseg izkoriščanja omejen (nerazvit promet), ni bilo možnosti za kontinuirano kolonizacijo, dominacija in ustvaritev politične strukture kolonizatorjev.

2. faza – 19. - 20. stoletja

- vzpostavljena osnovna strukturna obeležja odvisnosti in nerazvitosti
- parna energija, prometna tehnologija
- vzpostavi se medsebojno odvisen socialni sistem, katerega sestavni deli niso več avtonomni in se ne razvijajo po lastnih zakonih, ampak v interesu kapitalističnih držav: pomožna svobodna trgovina – Azija, Afrika in Latinska Amerika so dobavitelji surovin - trgovski in finančni kapital prevzema dominacijo nad ekonomskimi odnosi med Evropo in kolonijami daljnosežne, izvozni monokulturni značaj gospodarstev DVR

3. faza - konec 20. stoletja. – kolonialni odvisnosti iz 19. stoletja se pridruži konec stoletja še finančna in industrijska odvisnost, protikolonialna revolucija – vendar ne kolonializem.

16. Na kratko pojasnite vse elemente strukture konflikta, ko jo opredeli Mitchell (na osnovi Galtungovega modela), in razložite bistvene značilnosti oziroma razlike glede ciljev akterjev, ki so v konfliktu in ki so v izolaciji.

Mitchell konflikt definira kot situacijo, kjer pride do nestrinjanja dveh ali več strani z določenimi cilji neke strani. Gre za to, da v konfliktu dve ali več strani uporabljata silo zaradi zmage ali samoobrambe. Ponavadi se zgodi, da strani v sporu uporabljajo nenasilne metode. Pojem konflikt se nanaša na obnašanje, kjer gre za to, da ena stran v konfliktu onemogoča drugi strani dosego cilja. V okviru pojma konflikt imamo 3 komponente: konfliktna situacija, konfliktno obnašanje, konfliktni odnos in zaznavanje. Te komponente so povezane med seboj.. Konfliktna situacija je situacija, v kateri dve ali več družbenih entitet ali strank zaznajo, da posedujejo nasprotno cilje.

Viri nasprotnih ciljev: neenakosti med družbenimi vrednotami in družbenimi strukturami, uporaba ali distribucija virov, med družbenimi in političnimi strukturami in zaradi prepričanja in obnašanja drugih. Redkost se lahko pojavi zaradi materialnih dobrin in pozicionalnih oziroma statusnih dobrin. Največkrat si konflikti zaradi okupacije, kreacije alternativnih rešitev in izključitev določene strani z neke pozicije. Najbolj kruti nasilni konflikti so na mednarodni ravni, zaradi razvoja nasprotnih ciljev, decentralizacije, decision-making moči in zaradi sredstev reševanja sporov.

Vrste ciljev: pozitivni (večanje bogastva, dostop do morja...) in negativni (izogibanje bankrotu, demokrati prihajajo na oblast...) Negativni cilji so avtomatsko za določeno stranko pozitivni cilji.

Nekonfliktni odnosi: zaradi različnih ciljev imamo različna sodelovanja, odnose, kot so: kooperativni, konfliktni, mešani med konfliktnimi in kooperativnimi.

Idealni tipi odnosov so:

- konfliktni: katerih cilji so nasprotni, obnašanje – izključno na svoj ukaz, odnos je sovražen, karakteristika odnosa je sovražnost;
- kooperativni: cilji so enaki, obnašanje je konzultativno, odnos je prijateljski in karakteristika odnosa je formacija;
- izolacija: cilj je neodvisni, obnašanje je posredno do drugih strank, odnos je ignorantski, karakteristike odnosa – ga ni.

Konfliktni odnos je »skupni odnos pričakovanj, čustvene usmerjenosti in razlage, ki spremlja vmešavanje v konfliktno situacijo. Ta odnos vsebuje emocionalno orientiranost (občutki jeze, strahu...), poznavalen proces (stereotipizacija).

Konfliktno obnašanje je dejanje, ki ga spoprime ena stranka v katerikoli situaciji konfliktnih ciljev opozicijse stranke z namero, da se ustvarja nasprotni umik ali prilagodi svoje cilje. Konfliktno obnašanje ni vedno obnašanje z uporabo nasilja.

17. Razloži, na osnovi česa delimo transnacionalne akterje na legitimne in nelegitimne. Pojasni s tremi primeri.

18. Kaj so mednarodni režimi, kot jih je opredelil Stephen D. Krasner? Kako se mednarodni režimi razlikujejo od mednarodnih organizacij?

Definicija mednarodnih režimov po S. Krasnerju:

»Niz eksplicitnih in implicitnih metod, h katerim se usmerjajo pričakovanja dejavnikov tedaj, ko gre za kako področje MO. Načela zadevajo empirična, kavzalna in normativna določila; norme zadevajo standarde obnašanja; pravila pa so posebne zapovedi in prepovedi ravnanj. Vzorci odločanja izhajajo iz prevladujoče prakse, ki se pojavlja v stiku s problemi in uporabo kolektivnih odločanj.«

Razlike med mednarodnimi režimi in mednarodnimi organizacijami:

- v statusu: mednarodni režimi niso pravna oseba, niso registrirani, ni seznama;
- področje delovanja: mednarodni režimi imajo le eno področje delovanja, mednarodne organizacije pa jih imajo več;
- v okviru določenega mednarodnega režima lahko deluje tudi mednarodna organizacija.

19. Kakšne so temeljne značilnosti kompleksne soodvisnosti, kot sta jo opredelila Keohane in Nye? Podrobneje opredeli vlogo mednarodnih organizacij v razmerah kompleksne soodvisnosti.

Značilnosti kompleksne soodvisnosti - Keohane in Nye:

3. generacija liberalnega institucionalizma: transnacionalizem in kompleksna soodvisnost

Svet postaja vse bolj pluralen (glede na akterje) – 4 značilnosti:

- i) povečano število povezav (države-nedržavni akterji)
- ii) ni več razlike visoka/nizka politika
- iii) priznanje raznovrstnih načinov interakcije
- iv) manjša vloga vojaških sil.

Politični proces kompleksne soodvisnosti:

Politični proces prevaja moč virov v moč kontrole izidov. Povezovalne strategije: diferenciacija na področju problemov bo postala problematična on bo imela namen zmanjšati mednarodno hierarhijo. Politika sveta pod kompleksno medsebojno soodvisnost določa obliko struktur.

Vloga mednarodnih organizacij v razmerah kompleksne soodvisnosti:

So zelo ugodne za šibke države in omogoča majhnim in šibkim državam, da sledijo povezovalnim strategijam.

***20. Definiraj mednarodno skupnost in pojasni odnos razvitosti in nerazvitosti?**

Benko – MS sestavljajo narodi in države in specifično organizirani sistemi držav, razredi in družbene skupine, različne socialne politične skupine in organizacije. Med njimi se razvijajo kompleksni odnosi, ki so pogojeni s strukturo in razvojem družbeno-ekonomskih formacij.

- MS ni – njena edina resničnost so države (tako se je razmišljalo do 70. let, SZ je bila prepričana, da se lahko v MO pogovarjajo le elite – države)
- MS je vsota subjektov in interakcij med njimi
- MS je specifična oblika družbene organizacije, z lastnim obstojem in posebno dinamiko, je nadrejena subjektom, ki v njej obstajajo in delujejo
- Te interakcije pogojuje čas in prostor, v katerem se dogajajo: fevdalizem (oblast je bila personalizirana, ostali niso prišli do izraza), razvoj kapitalizma (države, MO, MNO, trans. združenja), globalizacija (MO poznajo že vse subjekte).

Akterji MS – države, posamezniki, mednarodne nevladne organizacije, transnacionalke, MORG, druga transnacionalna združenja.

Odnos razvitosti in nerazvitosti – kapitalistični sistem pospešuje univerzalnost in globalnost MO, a tudi velike razlike med posamičnimi regijami.

Vzroki – 17. stoletje – prvotna akumulacija, kopičenje bogastva, industrijska revolucija, neenakomeren razvoj le-te, svobodna trgovina, dobavitelji poceni surovin.

Rešitve:

1. Ekonomski nacionalisti (merkantilisti)

Vsaka država naj poskrbi zase, mednarodna ekonomija pa je pač zero sum game, analogija rešilnega čolna, sposobni so pač v čolnu, ostali plavajo, če so dovolj sposobni, bodo prišli na čoln, zagotavljanje zdravil revnim pospešuje njihovo rojevanje in le povečuje že tako probleme.

2. Internacionalisti (liberalisti)

Problem dežel v razvoju je pomanjkanje kapitala, infrastrukture, znanja, problem se da odpraviti z neposrednimi investicijami, države pa naj se čim manj vpletajo v gospodarstvo, zanje ni nobenega rešilnega čolna, vsi smo na titanicu, bogati so morda v vrhnjih kabinah, a danes je treba pač razmišljati o skladnem razvoju vseh regij, soodvisnost vseh, vsi smo na istem plovilu.

3. Strukturalisti (marxisti)

Podlaga za rešitve v marxizmu, ker smo v istem čolnu, bi morali o njegovi usmeritvi odločati vsi, saj gre za skupno usodo tudi malih spodnjih, nova mednarodna ekonomska ureditev.

***21. Kaj so mednarodne organizacije in kakšna je danes njihova vloga v sodobni MS?**

Med.org – z večstranskimi sporazumi utemeljene trajne oblike sodelovanja dveh ali več držav, v katerih se na za to predvidene načine odvijajo procesi skupnega delovanja in odločanja.

So le ena izmed mednarodnih institucij (bistveno širši pojem od MORG), so katerekoli trajne oblike sodelovanja.

Vloga MORG v sodobni MS

MORG so rezultat postopne akumulacije vrednot MS.

1. Onemogočajo države v njihovem avtonomnem delovanju (delovanja embarga proti Južni Afriki, ZRJ)
2. Socializacijski vidik, predstavniki držav se navajajo delati »skupaj«, vzpostavlja se medsebojna toleranca
 - i) področja visoke politike (bližnjevzhodna kriza) –nizka stopnja tolerance
 - ii) druga področja (okoljska, socialna...) prispevajo k oblikovanju splošno sprejetih norm – visoka stopnja tolerance
3. predstavljajo arena za pogajanja o perečih problemih MS – primer izrednih zasedanj GS OZN: Namibija, nova mednarodna ekonomska ureditev 1974, globalno varstvo okolja 1997, problematika rasti prebivalstva 1998, male otoške države 1999, ženska vprašanja 2000.
4. nadzor sprejetih sklepov, izmenjava informacij (Mednarodna agencija za atomsko energijo)
5. reševanje medsebojnih sporov (OZN - 33. člen UL, WTO)
6. so pomemben del mednarodnih režimov – MORG + ostali akterji = reševanje konkretnih primerov (režimi za prehrano, režim za jedrsko energijo)

* Zakaj so MORG pomembne za države?

- i) ker predstavljajo enega izmed instrumentov za uveljavljanje njihove zunanje politike (Slovenija kot majhna država lažje uveljavlja svoje zunanjepolitične cilje v multilateralnem kot bilateralnem okolju);
- ii) ker predstavljajo obliko legitimacije zunanjepolitičnih dejavnosti države (ZDA za svoje akcije včasih potrebujejo legitimnost MS – zateče se k ustrezni MORG to je OZN v primeru korejske krize 1950, zalivske krize 1991, podobno po 11. septembru 2001)

DIPLOMACIJA NEKOČ IN DANES

Diplomacija do 1. sv. vojne:

- [tajni dogovori \(medn. pogodbe\)](#)
- [obstoje stalnih organizacij in osebja](#)
- [šefi – neodv. položaj](#)
- [obstaja le ena oblika medn. komuniciranja](#)
- [samo polit. predstavljanje](#)

Diplomacija danes:

- [Javni dogovori](#)
- [Obstoje misij](#)
- [Šefi – odvisen položaj](#)
- [Več oblik medn. Komuniciranja](#)
- [Gospod. In politič. predstavljanje](#)

Zunanja politika je razdeljena na notranje in zunanje okolje.

Notranje okolje:

1. družba z območjem
2. prebivalstvo
3. strukt. družbe
4. zgod. razvoj družbe

5. medn. integracija
6. ek. determinante
7. kult, znans. in prosvetne determinante
8. vojaški dejavnik
9. formuliranje in urseničevanje ZP
10. prevajanje družbenih odnosov v politiko z državo kot fotoaparatom - teh procesov (centralizacija, koncentracija politične moči)

Zunanje okolje:

1. tipi držav
2. tipi obnašanja držav
3. dejavniki združevanja in razdruževanja
4. komunikacije & simbolni tokovi v MS
5. pomen ekonomije & politike v MS
6. moč trans. procesov & subjektov
7. vloga MP
8. vloga NGO, GO's

TEORIJE MEDNARODNIH ODNOSOV

REALIZEM

1. Pripisuje glavno vlogo državam
2. Svet tvorijo suverene države, njihov položaj je odvisen od realne moči
3. Ni naddržavne oblasti
4. Garancija varnosti je ravnotežje sil
5. Država z lastno močjo uresničuje cilje
6. Bistvo razvoja MS je rušenje in ponovno vzpostavljanje ravnotežja sil (vsaka moč neke države pomeni izgubo moči neke druge države)
7. Država ravna egoistično (ZDA), vodijo jo interesi, boj za ozemlje, status, surovine
8. Primarna vez je moč (vojaška moč oz. uporaba sile), ideološke, kulturne in druge vezi pa so sekundarnega pomena
9. Zelo pomembna je vojaška sila
10. Svetovna politika je borba med državami, ki hočejo maksimizirati njihov nacionalni interes
11. notranja politika države je hierarhično urejena, v ZP pa vlada anarhija
12. vsaka država je sama odgovorna za preživetje, zato realisti menijo, da je povezovanje v medn. org., da bi si zagotovile varnost, nesmiselno

Poznamo:

- klasični
- moderni
- neo-realizem

Walker – teoretični in strukturni realizem

Machiavelli – historični realizem

Waltz – strukturni realizem II oz. neorealizem (anarhičen sistem povzroča ljubosumje, jezo, strah pa je tisti, ki je odločilen. Tako pride do konflikta, tudi če so akterji med seboj

benigni. Najpom. izvor je vojaška moč. Moč daje državi položaj v medn. skupnosti, hkrati pa določa njeno obnašanje. Najpom. vir zagotavljanja reda pa je ravnotežje moči. *Liberalni realizem* – meni, da je medn. anarhija lahko odpravljena z državami, ki lahko preprečijo konflikte in je sposobna zagotoviti temeljna pravila za obstoj držav.

MORGENTHAU

Obstajata dve šoli, ki različno pojmujeata temelje v konceptu narave človeka, družbe in politike. Prva verjame, da racionalni in moralni politični red izhajata, ki izhajata iz univerzalnih načel, lahko nastopita tukaj in zdaj. Govori o dobri človeški naravi, verjame v izobraževanje in reforme. Druga verjame, da je svet rezultat sil, neodvisno od človeške narave. Da bi svet izboljšali je potrebno delovati v skladu s silami in ne v nasprotju z njimi.

6 načel političnega realizma:

1. moč je objektivna kategorija
2. moralni pomen polit. akcije (država ne more kar sprejeti moralnih načel, ampak jih mora prefiltrirati)
3. politični realisti se ne morejo sprijazniti, da so načela enaka za vse. Pomem. je razlikovanje med resnico in mnenjem
4. gre za obrambo realistov (predvsem v smislu države). Polit. realizem je zgrajen na podlagi člov. narave
5. pomembno je definiranje koncepta moči. Realisti poudarjajo, da je potrebno na svet gledati kot da bi ga slikali s fotoaparatom – z realističnimi očmi. Poud. Ravnotežje moči, ki naj bo vidno predvsem v MS
6. da bi razumeli družbo, je potrebno razumeti zakone. Družva je vodena preko zakonov (ki imajo korenine v člov. naravi)

BULL IN HEDLEY

Socialni red – v družbi obstajajo 3 najpom. cilji:

1. družba teži k temu, da bo njihovo življenje zavarovano pred ciljem
2. družbe ne želijo izpolnitev tistih zahtev, ki so jim bile dane
3. družbe želijo, da bodo stvari, ki jih imajo, ohranile vrednost in da bodo stabilne

Mednarodni red – je vzorec obnašanja v medn. odnosih. Država ima notranjo in zunanjo suverenost (neodvisnost od ostalih). Odnosi med državami so direktni ali indirektni. Sistem držav je vzpost., ko se povežeta dve ali več držav.

Svetovni red – je red z državami. Šele v 20.st. se je pojavil kot polit. sistem, ki naj bi postal univerzalen.

KONSENZUALNOST

1. MS ne obstaja kot država
2. Obstaja MS, obstajajo skupni interesi, norme, vezi med državami, številni odnosi med državami
3. Države svojo moč in silo uporabljajo vedno manj, primarno postaja MS na podlagi konsenza
4. Ravnotežje sil: tista baza, ki sili države v sodelovanje, je glavno zagotovilo, da bi se MS (ne) prelevila v državo ??

LIBERALIZEM

1. Verjamejo v napredek
2. Zavračajo realiste, da je vojna normalno stanje
3. Glavna tema je: kooperacija (kateri so pogoji, da najbolj uspe)
4. Države so sicer suverene, ampak morajo v resnici barantati z različnimi akterji – torej nimajo svobode delovanja
5. Odvisnost med državami je pomembna v svetovni politiki
6. V ospredju so interakcije med državami in nedržavnimi akterji
7. Osrednji akterji: medn. org., multinacionalne kooperacije, teror. org.
8. Države so zbirka birokracije s svojim interesi (ne obstaja nacionalni interes!)
9. Odvisnost med državami je pomembna v svet. politiki
10. V ospredju interakcije med državami in nedrž. akterji

Ključni koncepti liberalizma:

1. kolektivna varnost
2. kozmopolitanski model demokracije (regionalno povezovanje, ustanovitev svet. parlamenta)
3. demokratični mir (vojna med državami je nepojmljiva?)
4. promocija demokracije (uporaba zun. in gospod. politike za širjenje demokr. načel)
5. razsvetlitev (napredek, znanje, svoboda, znanost)
6. idealizem (institucionalizacija prava)
7. integracija (povezovanje med državami: regionalno ali mednarodno)
8. liberalizem (svoboda posameznika, država kot garancija za zagotavljanje njihovih pravic in upoštevanje volje ljudstva)
9. lib. Institucionalizem (prenos pristojnosti na institucije)
10. lib. Internacionalizem (nered je posledica nedemokr. poti vladanja)
11. normativa (postavljanje standardov v MO)
12. medsebojna odvisnost (povezanost politik, meds. vplivanje, lahko je simetrična ali asimetrična)
13. pluralizem (zavračanje realist. pogleda na državo in zavračanje države kot akterja v MS)
14. svetovna vlada (mir ne more biti dosežen, če je svet razdeljen)

ANDREW MORAVCSIK

1. Komercialni liberalizem – govori o vplivu medn. trgovske menjave na države
2. Republikanski – obnašanje države povzroča notranje predstavljanje (socialne skupine)

Glavni akterji v MS so ljudje in privatne skupine, ki preko kolektivne akcije organizirajo različne interese. Liberalna teorija zavrača utopično pojmovanje avtom. kolektivnega interesa, ki je organ. Med ljudmi in privatnimi skupinami.

Države predstavljajo notranje družbene razmere in s tem tudi interese v Medn. politiki. Država ni akter, ampak reprezentat. Institucija socialnih akterjev. konfigur. Medsebojne odvisnosti držav določa obnašanje držav.

MARKSIZEM (oz. strukturalizem)

1. Nanj vpliva svet. kapitalizem in ekonomija
2. Najpom. akterji: razredi
3. Države, multin., medn. org. predstavljajo interese vladajočega razreda
4. Svetovna politika je prostor za razredne konflikte
5. Svetovni red: z ekonomijo in ne z vojaško silo
6. Za medn. ekonomijo je pomembno, da svet razdelimo v jedro in periferije
7. Ne dominirajo države, temveč medn. kapitalizem
8. Pomembna je ekonom. avtonomnost (ker le-te ne določajo pravo in politika) in ne suverenost

FUNKCIONALIZEM:

1. vsak družbeni sistem je namenjen zadovolj. določenih družbenih potreb
2. ima funk. pomen, namenjen vzdrž. sistema, nj. stabilnosti in integracije
3. vsak sistem ima določ. St. neodvisnosti in samostojnosti
4. obstaja vrsta univerzalnih potreb in pogojev za obstoj (veljajo za vse družbe)

GLOBALIZACIJA IN 3 RAZLIČNI POGLEDI NA SVET

a) REALIZEM:

1. Globalizacije ne spremeni mej med državami
2. Povezanost ekonomij in družb (ne držav)

b) LIBERALIZEM:

1. končni produkt svetovne politike
2. zmanjšuje realistični pomen: države niso več centralni akterji
3. zanima jih predvsem revolucija v tehnologiji in komunikacijah, kot posledica globalizacije (večja povezanost družb zaradi teh dveh revolucij – različni vzorci svet. politike)
4. države niso več zapečatenе enote, ampak je svet mreža interakcij

c) MARKSISTI:

globalizacija je neprava – je zadnja faza v razvoju medn. kapital. sistema
še večja nasprotja med jedrom in periferijo

ZUNANJA POLITIKA

1. Kaj veš o odnosu med zunanjo in notranjo politiko?

Gre za večplastno delovanje, saj sta ti dve politiki povezani oz prepleteni – v osnovi gre za iste akterje, iste interese, vrednote in cilje. Za uresničitev ZP ciljev je zlasti za male države pomembno, da sta politiki čim bolj usklajeni. Da se uresniči varnost neke države je potrebna notranja stabilnost in notranjepolitične prilagoditve. Pogosto so NP stanja/ovira/limit za uresničevanje ZP ciljev. Vendar pa mora tudi NP upoštevati mednarodni kontekst. ZP je vedno tudi sredstvo za uresničevanje NP vrednost in ciljev. Te vrednote pa izraža tudi ZP, zato je v tem smislu ZP nadaljevanje NP.

2. Kaj razumeš pod pojmom diplomacija topovnjač ter kdaj in kako so jo prvič omejili?

3. Kaj smo razumeli nekoč in kaj razumemo danes pod pojmom javna diplomacija?

4.5. Naštej sredstva diplomacije v zunanji politiki držav in razdelaj katero in zakaj se ti zdi najpomembnejše za Slovenijo?

1. Javno mnenje in propaganda

Z javnim mnenjem razumemo bolj ali manj oblikovani odnos državljanov do posameznih pomembnejših družbenih procesov in gibanj v notranji in ZP kot tudi v MS. Javno mnenje postane pomembnejši dejavnik v MO z demokratizacijo v ZP in z razširitvijo baze politike nasploh. Pridobivanje in organiziranje javnega mnenja za takšne ali drugačne cilje neke države v ZP in MO služi tudi kot **sredstvo** za uresničevanje ciljev. Pomembno mesto za oblikovanje javnega mnenja v tem smislu je **propaganda**. S propagando razumemo načrtno organizirano širjenje mišljenj in stališč v pisani, govornjeni ali pa akcijski obliki, katerega namen je pridobivati posameznike, skupine ali pa razrede v posameznih državah in v MS za politične, ideološke, ekonomske, kulturne, religiozne in druge cilje držav in pa nedržavnih organizacij.

2. Ekonomska sredstva

Z ekonomskimi sredstvi razumemo katerekoli ekonomske kapacitete, institucije, tehnike ali pa politiko, ki jih uporabljajo države za to, da uresničujejo cilje v svoji ZP ali pa imajo pomembne mednarodne posledice.

Cilji, ki jim rabijo ekonomska sredstva, so: (A) **Ekonomske** (zagotovitev surovin, ki jih potrebuje ekonomika neke države); (B) **Politične** (razširjanje vpliva neke države na drugo državo); (C) **Vojaški** (uporaba ekonomskih sredstev za pridobitev pravice do oporišč na tujih področjih); (D) **Psihološki** (uporaba ekonomskih sredstev za demonstracijo simpatije oz. prijateljstva do neke države ali vlade).

Trije tipi ekonomskih sredstev, ki jih države uporabljajo za ekonomske cilje: (1) tip ustreza družbenoekonomskim odnosom v neki državi in njeni družbenoekonomski strukturi; (2) tip se formira v skladu s splošnimi materialnimi interesi neke države; (3) tip izraža specifične interese neke države (sem sodijo carine).

Glede na ekonomska sredstva, ki jih uporabljajo države za to, da bi dosegle neekonomske oz. politične cilje razlikujemo: (A) **carine** – lahko zaščitimo domačo industrijo, izboljšamo trgovinske zmožnosti, lahko pa so tudi ukrep povračila na ekonomske akcije drugih držav. Carine lahko zvišamo nasprotniku ali pa jih znižamo prijateljski državi; (B) **kvote** – z določanjem fizičnega obsega različnih vrst uvoženega blaga države ščitijo interese domačih proizvajalcev, lahko pa jih izkoristijo tudi kot sredstvo pritiska in celo za ekonomsko vojskovanje; (C) **administrativne prepovedi** - za zmanjšanje uvoza iz določene države – gre za diskriminacijo; (D) **embargo** - gre za ustavitev blagovnega prometa za posamezne vrste blaga; (E) kadar se raba ekonomskih sredstev v celoti podreja političnim ciljem, govorimo o **bojkotu blaga neke države, blokadi, zamrznjenju imetja sovražne države, uvajanju črnih list za blago in trgovce, prepovedi izkrcavanja blaga neke neprijateljsko razpoložene države v pristaniščih določenih držav** itd.

V **ekonomsko vojskovanje** sodijo različne vrste izvoznih in uvoznih kontrol. Namen **ekonomske pomoči** je ustvariti ugodno mednarodno okolje za tistega, ki daje pomoč, v dolgoročnem smislu pa tudi z razvijanjem tržišč in surovinskih virov. Ekonomska sredstva so tudi v miru pomembno diplomatsko in politično orožje, ki se ga lahko poslužujejo predvsem velesile.

3. Sredstva prisile

Države zaupajo neposredno uporabo sredstev prisile svojim **oboroženim silam**. Kot sredstvo v ZP držav, imajo oborožene sile dvojno funkcijo: (A) podpora v diplomatskih akcijah neke države in element, s katerim se prikazuje njena moč; (B) kot neposredno sredstvo za aktivne vojne operacije.

6. Naštej sredstva zunanje politike in razdelaj vojaška sredstva.

7. Kako uporabljajo države oboroženo silo kot sredstvo diplomacije?

8. Kako se danes uporablja oborožena sila kot sredstvo zunanje politike?

9. Kaj veš o uporabi sile kot sredstvu zunanje politike?

10. Naštej strategije zunanje politike po Schwarzenbergerju in razdelaj tisto, ki se ti zdi najpomembnejša za Slovenijo? Povej tudi zakaj se ti zdi najpomembnejša. 15. Naštej sredstva zunanje politike in razloži katero in zakaj se ti zdi za RS najprimernejše? 11. Naštej strategije zunanje politike, ki jih poznaš in razdelaj tisto, ki se ti zdi posebej primerna za Slovenijo. Zakaj si izbral prav to in ne katero drugo? 12. Naštej zunanjepolitične strategije in razdelaj zavezništva.

14. Kaj veš o zunanjepolitični strategiji stalne nevtralnosti?

- izolacionizem oz. strategija nevtralnosti
- strategija zvez in blokov
- strategija garancijskih pogodb
- strategija ravnotežja
- strategija imperializma
- univerzalizem

Najpomembnejša strategija zvez in blokov – če posamezne države nimajo dovolj elementov za uresničevanje svojih interesov, se povezujejo z drugimi državami – združitev moči z zavezniškimi pogodbami ali pa z vključevanjem v bloke

Če posamezne države nimajo na voljo zadostnih elementov za to, da bi uresničevale svoje interese, se povezujejo z drugimi državami pred zavezniških pogodb ali pa z vključevanjem v bloke.

Zavezništva - različne oblike zavezništev, ki so odvisne od stopnje angažiranosti držav v uresničevanju ciljev, zavoljo katerih vstopajo v zavezniške odnose. Na skrajnem polju so zavezništva med državami z različnimi interesi, ki pa imajo identične interese glede izbire in uporabe sredstev ter državami, ki imajo identične interese ter iste poglede glede uporabe sredstev.

Obstajajo obrambna zavezništva, zasnovana v miru in s ciljem ohraniti mir, varnost in neodvisnost držav in napadalna zavezništva.

Za **majhne in srednje države** pomeni ustvarjanje zavezniških odnosov krepitev njihove varnostne baze in delno kompenzacijo njihovi ekonomski inferiornosti. **Prednosti takšnih zavezništev:** (A) vojaško-tehnološki gap med supersilami po eni strani ter majhnimi in srednjimi državami po drugi strani je z zaščito supersile premoščen in varnost majhne ali srednje države relativno zagotovljena; (B) politične konsekvence, ki izhajajo iz materialne neenakosti držav, so na ta način delno kompenzirane. V ozadju možnosti za vplivanje neke majhne ali srednje države je supersila, (C) zavezniške multilateralne strukture mešane narave so koristne majhnim in srednjim državam takrat, ko se med njimi pojavljajo napetosti in konflikti. **Slabosti takšnih zavezništev:** (A) zavezniški odnos neke majhne ali srednje države do supersile pomeni zmanjšano stopnjo njene avtonomnosti v MO; (B) dejstvo, da neka supersila da pobudo za konstituiranje neke zavezniške strukture navaja na misel, da so v ospredju njeni nacionalni interesi; (C) s povezovanjem majhnih in srednjih držav s supersilo v zavezniški strukturi še ne pomeni garancije njihove varnosti; (Č) posegi supersil lahko ogrožajo samostojno družbeno in politično pot majhnih držav (vmešavanje v notranje zadeve majhnih držav).

Bilateralna zavezništva med majhno ali srednjo državo ter veliko, za prvo ne predstavlja ugodne alternative. Zaradi stopnje neenakosti s stališča varnosti bi jih lahko celo obravnavali kot neke vrste garancijske pogodbe. Neenakost v materialnem pogledu je tako objektivizirana, da je komaj še mogoče govoriti o avtonomnosti ZP majhne ali pa srednje države, ki je sicer v multilateralnih zavezništvih mešane narave vsaj delno omiljena, posebej še, če imajo le-ta diplomatsko-koalicijski karakter.

13. Kakšne so dobre in slabe strani zavezništva med veliko in malo državo?

Za **majhne in srednje države** pomeni ustvarjanje zavezniških odnosov krepitev njihove varnostne baze in delno kompenzacijo njihovi ekonomski inferiornosti. **Prednosti takšnih zavezništev:** (A) vojaško-tehnološki gap med supersilami po eni strani ter majhnimi in srednjimi državami po drugi strani je z zaščito supersile premoščen in varnost majhne ali srednje države relativno zagotovljena; (B) politične konsekvence, ki izhajajo iz materialne neenakosti držav, so na ta način delno kompenzirane. V ozadju možnosti za vplivanje neke majhne ali srednje države je supersila, (C) zavezniške multilateralne strukture mešane narave so koristne majhnim in srednjim državam takrat, ko se med njimi pojavljajo napetosti in konflikti. **Slabosti takšnih zavezništev:** (A) zavezniški odnos neke majhne ali srednje države do supersile pomeni zmanjšano stopnjo njene avtonomnosti v MO; (B) dejstvo, da neka supersila da pobudo za konstituiranje neke zavezniške strukture navaja na misel, da so v ospredju njeni nacionalni interesi; (C) s povezovanjem majhnih in srednjih držav s supersilo v zavezniški strukturi še ne pomeni garancije njihove varnosti; (Č) posegi supersil lahko ogrožajo samostojno družbeno in politično pot majhnih držav (vmešavanje v notranje zadeve majhnih držav).

16. Naštej vsaj tri zunanjepolitične (ZP) cilje Republike Slovenije (RS) in opredeli vrednote in dejavnike v notranjem in mednarodnem okolju, ki so vplivali na njihovo določitev. Razloži strategijo in sredstva ZP, ki jih RS uporablja za izvajanje enega od njih.

17. Kateri dejavniki v mednarodni skupnosti so vplivali na določanje zunanjepolitične strategije Republike Slovenije sredi 90. let? Ali bo RS kot polnopravna članica Evropske unije imela več/manj možnosti za doseganje svojih zunanjepolitičnih ciljev (utemelji odgovor)? Na kašen način lahko RS večja svoj ugled in prepoznavnost v mednarodni skupnosti? Navedi konkretne primere.

18. Naštej vsaj dva dokumenta, ki sta določala zunanjo politiko ZDA in razdelaj bistvene mednarodne okoliščine njunega nastanka. Opredeli tudi strategijo (ali strateške cilje) in sredstva zunanje politike, ki jih je predvideval eden o njiju.

19. Na katere omejitve naletijo celo ZDA pri izvajanju svoje zunanje politike v mednarodni skupnosti?

20. Utemelji spoznanje, da sta notranja in zunanja politika relativno samostojni politiki.

ZGODOVINA MO

1. Razloži pomen Westfalskega mednarodnega kongresa za sodobno mednarodno skupnost.

1648

stranki: sveto rimsko cesarstvo in Francija (+ zavezniki)

vzrok: (mir po 30 letni vojni med protestanti in katoličani), suverena – Ferdinand II in Ludvik XIV sončni kralj.

2 mirovni pogodbi:

- mirovna pogodba v Munstru (svetorimski cesar – Španija sklene mir s Francijo in Nizozemsko, Francija dobi Alzacijo, Nizozemski je priznana neodvisnost);
- mirovna konferenca v Osnabrucku (Španija sklene mir s Švedsko, ta dobi delež severne Nemčije). Od te letnice naprej govorimo o modernih narodnih odnosih – države prvič priznale obstoj MS.

S to pogodbo se uveljavi pojem SUVERENOST (države). Evropo po Westfalski pogodbi sestavljajo suverene države, države se med seboj sporazumno povežejo. Vladarji držav postanejo neodvisni od papeža in Svetorimskega cesarstva in postanejo nosilci vseh dejanj države. Delitev teritorija – zarišejo se nove evropske meje in s tem soglašajo vse evropske države. Po pogodbi pride do dekonfesionalizacije zunanje politike. Nastopi obdobje ravnotežja moči – dinamičen sistem.

1713 – Utrechtski mir (formalno priznan princip ravnotežja moči)

Ravnotežje moči – racionalizacija konvencionalne politične prakse. Ni izločil vojne kot sredstva reševanja konfliktov ali uresničevanja nacionalnih interesov, zaščitenost neodvisnost – tudi majhnih držav – zavezništva, oboroževalna tekma, razvoj mednarodnega prava, upravičena kolonialna ekspanzija.

2. Našje karakteristike sodobne mednarodne skupnosti in razdelaj eno.

- *univerzalnost* – medsebojna odvisnost, nedeljiv mir, svet kot svetovna vas, globalizacija – začne se s kolonializmom po II. Sv. Vojni pa OZN

- *totalnost* – prepletenost in povezava procesov in pojavov politike, ekonomije, kulture, ideologije, prava, sociologije, tehnologije, totalni odnosi MS – prepletenost različnih komponent

- *heterogenost* – nanaša se na države (temelji akterji v MS) – so heterogene

- strukturiranost – države so osnovni akterji MS, niso pa edini – medvladne org, nevladne org, povezave pol strank, teroristične org, posamezniki, vse več je subjektov, ki imajo vpliv na MS

- *suicidalnost* – da je človeška skupnost (civilizacija) zmožna preživeti 3 nevarnosti – nevarnost vojnega spopada, vpr ekonomije – končnost resurjev, vprašanje okolja – onesnaževanje – te karakteristike nakazujejo medsebojno odvisnost MS

1. naravna medsebojna odvisnost – nastala s teritorizacijo civilizacije pred nastankom blagovne proizvodnje in mednarodne menjave in osnove za sodelovanje

2. tržna in tehnološka odvisnost – z industrijsko proizvodnjo – delitev dela, ta omogoči proces sodelovanja

3. V katerih dokumentih lahko najdemo tisto, kar bi imenovali ustavna načela mednarodne skupnosti.

- 2. člen UL

- Deklaracija 7. načel

- Helsinški dekalog

2. člen UL – suverena enakost držav, izpolnjevanje obveznosti prevzetih v UL, mirno reševanje sporov, odpoved grožnji s silo, pomoč in sodelovanje držav, obveznosti nečlanic OZN, nevmešavanje v notranje zadeve držav

deklaracija 7. načel – vzdržati se groženj s silo, mirno reševanje sporov, nevmešavanje v notranje zadeve, sodelovanje držav, enakopravnost in samoodločba narodov, suverena enakost držav, izpolnjevanje obveznosti, prevzetih z UL

helsinški dekalog – suverena enakost držav + meje so spremenljive, odpoved grožnji z uporabo sile, nedotakljivost meja, teritorialna integriteta držav, mirno reševanje sporov, nevmešavanje, spoštovanje človekovih pravic, enakopravnost in samoodločba, sodelovanje med državami, izpolnjevanje v dobri veri obveznosti po mednarodnem pravu

4. Kakšen je pomen kapitalističnega načina proizvodnje za razvoj mednarodne skupnosti.

- dezintegracija fevdalnega sistema in pojav kapitalizma – povečuje konflikt v MS pa tudi sodelovanje (merkantilizem – politika ekonomskega nacionalizma)

- nacionalni trg na eni strani, na drugi strani pa svetovni – globalni trg

- preboj kapitalističnega načina proizvodnje, izraža se v kolonializmu, povzroči univerzalnost oz. globalizacijo - raste meščanski razred - ideja prisvajanja rezultatov družbenega del
- konkurenca je postala strukturni princip

5. Kakšni so bili začetki globalizacije v 15. stoletju in katere vzporednice lahko vlečemo z globalizacijo v 21. stoletju?

Globalizacija v 15. stoletju: evropska ekspanzija navzven

Zahodnoevropske države (Portugalska, Španija, Francija, Nizozemska so bile nosilke procesa kolonializma, ker so bile to obrežne države, ki so sorazmerno kmalu osvojile tehnologijo plovbe na visokem nivoju.

Kolonialno ekspanzijo je mogoče razumeti tudi v:

- funkciji notranjih družbenih procesov na prelomu med fevdalnim sistemom in kapitalizmom
- zvezi z akutno krizo, ki je najbolj prizadela plemstvo
- iskanje novih virov (zlato, srebro, dišave, les, meso, žito), ki jih je na evropskem trgu pričelo primanjkovati
- interes trgovskega kapitala ustvarjati bogastva na zasedenih območjih
- kolonialna ekspanzija se je vpenjala tudi v vse bolj konkurenčni boj med zahodnoevropskimi državami

Kolonialna ekspanzija ni obstajala samo v roparskih pohodih, marveč se vanjo vključujejo tudi naseljevanje in izkoriščanje virov podjarmljenih dežel za prvobitno akumulacijo.

Kmetijska proizvodnja in delo v rudnikih sta terjala intenzivne delovne metode. Zaradi strahotnega izkoriščanja delovne sile, predvsem domačega prebivalstva in zmanjšanja populacije je bilo treba dobiti delovno silo od drugod: Afrika – suženjstvo, trgovina s sužnji.

6. Razloži pomen Jayeve pogodbe za proces institucionalizacije sredstev za miroljubno reševanje sporov.

Konec 18. stoletja se začne omejevati suvereno pravico držav do vodenja vojne – predpogoji prepovedi vojne so sredstva mirnega reševanja sporov.

Dokument iz 1794 Jayeva pogodba določa datum umika VB iz ZDA (obdobje osamosvojitve ZDA), ustanovi ameriško - britansko komisijo, ki odloča o vsoti, ki so jo ZDA dolžne VB in zaplenjenih ladjah, s tem je vojna preprečena.

Prvič določijo mednarodno arbitražno komisijo, ki naj reši spor po mirni poti.

Britanska monarhija in Združene države Amerike so sklenile pogodbo prijateljstva, trgovine in navigacije v duhu vzajemne koristnosti in zadovoljstva. Obe podpisnici sta izmed sebe izvolili pooblaščenca in jima dodelili polno moč odločanja in sklepanja sporazumov. Pogodba med državama zapoveduje neogrožen mir in iskreno prijateljstvo, vzajemno in popolno svobodo navigacije in trgovine v skladu z določbami in omejitvami v pogodbi. Ima povezovalno in obligatorno vlogo. Ljudje naj med seboj živijo v miru in popolnem sožitju drug z drugim, brez zadržkov in nadlegovanj. Vsaka država podpisnica lahko svobodno določi svoje konzule za zaščito trgovine, ki naj v ta namen uživajo tudi vso svobodo v okviru njihove funkcije. Sovražnikom ene izmed držav naj ne bo dovoljeno v svoje vojaške vrste pridobivati kandidate druge države.

7. Kaj veš o koncertu evropskih velikih sil?

Od 1814/15 do 1914 – obdobje stoletnega miru. Ker gre za usklajenost evropskih velikih sil, rečemo obdobju tudi koncert velikih sil in je nadaljevanje sv. alianse. Soglasje med velikimi evropskimi silami o bistvenih evropskih vprašanjih in je pogoj za funkcioniranje ravnotežja moči, usklajeno delovanje, ni bil

institucionaliziran. Koncert je zagotavljal ravnotežje in stabilnost na svetovni ravni in je manj uporabljal nasilna sredstva kot sveta aliansa. Pozornost koncerta je bila usmerjena v izločanje trenj in konfliktov.

Sveta aliansa je prvi del koncerta, najbolj institucionaliziran, formalen del koncerta (1814-1825), nato nastopi obdobje, ko ni nobenega sestanka vendar države uspejo ohraniti mir. Krimska vojna – drugi del koncerta (1853-1856). Rusija želi priti do toplega morja Bospor, kar vznemiri Turčijo. V boju proti Rusiji, Turčiji pomagajo VB, Francija, Piemont in Sardinija. Rusija si ne upa več približati ožinam.

Pariška konferenca – po vojni leta 1856 – pogajanja o miru po krimskih vojnah (skliče Napoleon), v tem obdobju koncert že izgublja sopo, na obzoru 3 vojne: Avstrija-Francija, Avstrija-Prusija, Prusija-Francija. Berlinski kongres 1878 – kako razrešiti pomembne evropske krize, kongres skliče Otto von Bismarck, kongres evropskih sil še vedno deluje

Sistemi zavezništev (1878-1914): po Berlinskem kongresu se države ne srečujejo več, evropski koncert se izgubi, zamenjavati ga začnejo sistemi zavezništev: avstrijsko-nemška zveza, francosko-ruska zveza; ! svetovna vojna – krvavi konec koncerta.

Razlogi za delovanje koncerta (Morgenthau) – v Evropi je obstajala zelo močna humanistična misel, evropske sile so svojo energijo odlivale v druge dele sveta (kolonialna odkritja), Evropa je v času koncerta premogla briljantne diplomate in politike, ki so znali ohranjati mir

8. Kaj veš o Sveti aliansi.

Po propadu Napoleona se evropske države povežejo v skupno politično skupino Sveto alianso. Formalno ni bila organizacija, ampak konferenca držav. Nastala je s sistemom meddržavnih pogodb. Dunajski kongres – koncept ravnotežja moči (1815) – vladarji Avstrije, Prusije, Francije, VB in Rusije. Ključno vprašanje: kako urediti Evropo po porazu Napoleona. Sveta aliansa – Avstrija, Prusija, Rusija, Francija, VB bodo svoja prihodnja ravnanja utemeljevale na principih pravice, usmiljenja in miru in si bodo kjerkoli in kadarkoli nudili pomoč. Cilj je zatreči vsakršni poskus revolucije v Evropi. Na dunajskem kongresu je bila poleg Svete alianse osnovana še četverna Aliansa (zastopale prve 4 predstavnice), njen namen pa je bil budno paziti na Francijo, da ne bi spet prišlo do revolucionarnih teženj. Sistem kongresov svete alianse – 1814 Aachen, 1820 Opava, 1821 Ljubljana, 1822 Verona. Na teh kongresih je skušala Sveta aliansa preprečiti revolucionarne težnje in se srečevati.

9. Kako razumeš razliko med Sveto alianso in Koncertom evropskih velikih sil.

Koncert je v bistvu nadaljevanje Svete alianse v smislu vzdrževanega ravnotežja moči; v Sveti aliansi je obstajala določena stopnja institucionalnosti, ki je v koncertu ni bilo.

Ožje (Rusija, Avstrija, Prusija), širše (Avstrija, Prusija, Rusija, VB, Francija) zavezništvo sil. Razlika v intenzivnosti sprovajanja skupinskih vrednot, interesov (mejniki Krimska vojna in pomlad narodov).

Sveta aliansa je uspela uresničiti svoje cilje le z oboroženo intervencijo, medtem ko je koncert zagotavljal ravnotežje in stabilnost na svetovni ravni in je manj uporabljal nasilna sredstva. Koncert je sestavljen iz suverenih držav, pozornost pa je bila usmerjena v izločanje trenj in konfliktov. Ta sistem je deloval do takrat, ko znotraj njega niso bila ustvarjena koalicijska razmerja: avstrijsko-nemška zveza (1879) zasnovana zoper Rusijo, francosko-ruska zveza (1891 – 1893), VB ni vstopila v nobeno zvezo - politika sijajne izolacije.

10. Kaj veš o Monroevi doktrini.

Monrojeva doktrina je govor, ki ga je imel James Monroe (ameriški predsednik) pred ameriškim kongresom 2.12. 1823.

4 točke:

- nobeni evropski sili ni dovoljeno spreminjati status quo v Ameriki;
- ameriški sistem republik je v temelju različen od evropskega monarhičnega;
- evropski poskus izvoza sistema se bo smatral za sovražno dejanje;
- ZDA priznava obstoječe kol. odnose in se ne bo vmešavala.

Ta govor je potrebno razdeliti na več delov:

- J. Monroe je omenil odnose z Rusijo: pravi da bi se morale ZDA v skladu z idejo ruskega veleposlaništva dogovoriti z Rusijo glede Aljaske – včasih je bila Aljaska ruska posest. 1867 ZDA od Rusije odkupijo Aljasko za 7.200.000 \$
- Omenjanje kolonizacije: prvo omenjanje evropskih sil – oba ameriška kontinenta ne smeta oz. ne moreta biti več predmet kolonizacije s strani evropskih sil – te nimajo pravice ustanavljati novih kolonij.
- Politični sistemi, ki se razvijajo v Evropi (božanska pravica kralja, po Napoleonu – monarhije), se bistveno razlikujejo od tistih, ki se razvijajo v Ameriki (predstavniški sistem). Razlika izhaja iz vlade. Monroe je dejal, da bodo ZDA vsakršen poskus evropskih sil, da bi razširile svoj tip sistema v ZDA, razumele kot grožnjo svoji varnosti in miru.
- V tiste kolonije, ki še vedno obstajajo, se ZDA ne bodo vmešavale
- ZDA ne bodo spregledale, če bo Evropa poskušala nasilno zatreti še neodvisne latinskoameriške države. ZDA bo z orožjem udarila nazaj – razumele bodo to kot napad nanje. ZDA se je zavezala, da se tudi sama ne bo vmešavala v notranje zadeve evropskih držav. ZDA bodo de facto priznale evropske vlade.

To sporočilo Monroeja je šele v kasnejših desetletjih prišlo do večje veljave oz. tako začrtane ameriške politike. Kasneje pa so ZDA že dale vedeti, da se bodo striktno držale te doktrine oz. boljše. ZDA so na Evropo gledale kot na svojo interesno skupino.

11. Kaj veš o Trumanovi doktrini?

12.3.1947 - je bila obljuba pomoči narodom, ki jih je ogroža komunizem – totalitarni režimi. Je bila izhodišče in hkrati sestavni del širše zamišljene politike zadrževanja SZ s strani ZDA. Implicitno je Trumanova doktrina pomenila, da si ZDA prilaščajo vlogo svetovnega policaja in s tem tudi pravico, da prepovedujejo napredne družbene spremembe, pa če tudi bi bile demokratične. Finančna, gospodarska in vojaška pomoč Grčiji in Turčiji, ki naj bi omejila sovjetski vpliv v Grčiji in Turčiji. Objava Trumanove doktrine je imela neposredne posledice tako za MO kot za notranji razvoj v posameznih državah. V kratkem času sta bili komunistični stranki FRA in ITA prisiljeni zapustiti vladi obeh držav, SZ pa je zaostrila prijem v Evropi.

- je nasprotje Monrojevi doktrini (izolacionizem ameriške ZP), internacionalistična doktrina
 - ZDA kot zaščitnik nesovjetskih režimov
- containment – rdeča nit v ameriški ZP v HV

12. Razdelaj pomen Briand – Kelloggovega pakta.

13. Kaj veš o Briand – Kelloggovi pogodbi? Kaj je bila njena slabost in zakaj je bila končno le uporabljena?

1928 – Pariz

Namenjen stabilizaciji mednarodnega reda in varnosti. Prizadeval si je dopolniti sistem kolektivne varnosti; obveznost držav, naj ne uporabljajo vojne kot instrument nacionalne politike. Pogodba, ki naj bi prepovedala vojno. Pogodba je bila podana s predlogom francoskega zunanjega ministra Brianda zunanjemu ministru ZDA Kellogu.

Pomanjkljivosti: ni predvideval sankcij zoper državo, ki ga je kršila, ni deloval zoper samovoljna dejanja držav oboroževalno silo; če pakt krši ena država, preneha obveza tudi drugim državam.

Na Pariški konferenci to pogodbo podpiše 9 držav, kasneje do 2. WW pa še 56 – 65 držav (skoraj vse države takratnega sveta razen Argentine, Čila, Salvadorja in Bolivije). Vseh 65 držav je torej dolžnih spoštovati določbe te pogodbe; če pogodbo podpiše toliko držav, jo morajo spoštovati vse države – običajno pravo velja za vse države ne le za podpisnice.

Pogodba ni bila učinkovita, dokaz je 2. WW. Večina držav je ob podpisu izrazila zadržek. Kritiki pravijo, da je vzpodbudila Italijo, Nemčijo in Japonsko k izvajanju sovražnosti brez formalne napovedi. A je vseeno prvi akt, ki postavi vojno izven zakona. Navajali so jo za pravno podlago za nurnberški proces.

Briand–Kelloggova pogodba je bila podpisana 27. 8. 1928 v Parizu, veljati pa je začela 24. 7. 1929. Sprva jo podpiše 15 držav, pozneje še 47 (The Columbia Electronic Encyclopedia). Pobudo za sklenitev pogodbe je dal francoski zunanji minister Briand zunanjemu ministru ZDA Kelloggu, tako naj bi državi sklenili pogodbo in se z njo slovesno odrekli vojni kot sredstvu nacionalne politike. Pogodba se je razširila in postala multilateralna (Briand-Kelloggova pogodba).

Ključni element te pogodbe je mirno reševanje vseh meddržavnih sporov, brez uporabe kakršnekoli sile, ne glede na naravo in izvor spora, saj pogodba zagotavlja odpoved vojni kot sredstvu nacionalne politike, torej je vojna popolnoma prepovedana.

V procesu institucionalizacije so izpostavljeni naslednji elementi:

- število podpisnic se povečuje (najprej jih je 15, nato zraste število podpisnic na 62), pogodba je multilateralna;
- pogodba je splošna in ni osredotočena na določen primer, torej je preventivna;
- vojna ni samo omejena, ampak je prepovedana.

Čeprav moramo šteti to pogodbo kot pomembno dopolnilo institucionaliziranega sistema kolektivne varnosti, je vsebovala nekaj pomanjkljivosti. Po eni strani ni predvidevala sankcij proti državi, ki bi to pogodbo kršila, pri tem pa bi se izgovarjala na samoobrambo, po drugi strani pa so bile države podpisnice razbremenjene sprejetih obveznosti, če bi jih kršila le ena od njih.

14. Zakaj so se ZDA odločile za vstop v I. Svetovno vojno?

Ko se je 1. svetovna vojna začela, je bila ameriška javnost in W. Wilson prepričana, da bodo ostali nevtralni, po 3 letih je bila javnost navdušena nad vstopom v vojno. Konec I. 1915 je Wilson odobril kredite VB in Franciji. Poraz zaveznikov bi tako pomenil katastrofo za ZDA. Naslednji vzrok je nemško podmorniško vojskovanje (1917 Nemčija potopi 3 ameriške ladje), revolucija v Rusiji. S tem vojna preide v kritično fazo, Wilson kongresu predlaga vstop v vojno. (dodaten razlog – Mehičani in Japonci naj bi napadli ZDA). ZDA istega leta opustijo nevtralnost in vstopijo v vojno na strani Antante. ZDA so v 1. ww vstopile predvsem zaradi političnih in ekonomskih interesov. S tem so si zagotovili razvoj industrijske proizvodnje, postanejo izvoznik kapitala, začnejo ogrožati prestiž VB, saj takrat še niso bili supersila.

15. Zakaj so ZDA vstopile v II. Svetovno vojno v Evropi?

Antifašistična koalicija zasnovana s skupno deklaracijo ZN 1. januarja 1942, na čelu SZ, ZDA, VB.

16. Kakšna je bila razlika med ameriškim financiranjem zaveznikov v I. In II. svetovni vojni in zakaj je prišlo do nje?

1. ww – dajanje posojil VB in FR

2. ww – Marshallov plan – European Recovery plan

- rekonstrukcija kapitalističnega sistema v zahodnoevropskih državah

Mehanizmi tega programa dajejo ugodne možnosti za prodor ameriškega kapitala.

II. ww – v Italiji je na oblast prišel fašizem, potem vojna kriza na Japonskem, v Nemčiji na oblast s svobodnimi volitvami pride Hitler. Ti režimi so rasistični, totalitarni, ekspanzionistični.

135 – Hitler napovedal ponovno oborožitev, Italija je napadla Etiopijo

1936 - pakt z Italijo, Japonsko

1937 – JAP spet napade Kitajsko, Evropa ne reagira

1938 – anchluss Avstrije

17. Katere so posledice II. Svetovne vojne, ki jih lahko zaznamo še danes?

18. Nemško vprašanje?

- ustanovitev OZN

- znanstveno-tehnična revolucija

- spremembe v razmerju moči v mednarodnih odnosih

- prave zmagovalke ZDA, sledila je SZ, VB in Francija sta zgubili moč velesil – posledice še danes
- vse od 2.ww pa do danes je razvoj mednarodnih odnosov obremenjen z manifestnimi in latentnimi konflikti in konfliktnimi situacijami in v tem smislu tvori neprekinjeno in po svoji intenzivnosti stopnjevano kontinuiteto procesov, ki sta jih v MS sprožila industrijska revolucija in težnja posameznih velikih sil, da njene rezultate vnovčijo sebi v prid.

Nemško vprašanje: tako ZDA kot SZ je bilo jasno, kako pomemben za ravnotežje v Evropi je nemški človeški faktor in industrijski potencial in kaj bi pridobile, če bi ta, tedaj še politični vakum vsrkale pod svoj vpliv.

19. Kako to, da po II. svetovni vojni meja med takratno Jugoslavijo in Italijo ni bila v celoti določena z mirovno pogodbo, temveč šele z Osimskimi sporazumi? Kaj je najpomembnejši vmesni dokument in kaj določa?

Osimski sporazumi so mednarodni pravni akti, ki sta jih podpisali Socialistična federativna republika Jugoslavija in Republika Italija 10. novembra 1975 v italijanskem mestu Osimo. Republika Slovenija je z mednarodnim pravnim aktom - izmenjavo not - postala pravna naslednica osimskih sporazumov 31. julija 1992. Osimske sporazume sestavljajo trije temeljni dokumenti: Pogodba med Socialistično federativno republiko Jugoslavijo in Republiko Italijo, Sporazum o pospeševanju gospodarskega sodelovanja med Socialistično federativno republiko Jugoslavijo in Republiko Italijo in Protokol o prosti coni ter 16 dodatkov.

L. 1946 je v Parizu podpisana mirovna pogodba z Italijo. Z njo pa državna meja s SFRJ ni bila v celoti določena, je pa odpravila rapalski režim iz l. 1920, po katerem je znaten del slovenskega ozemlja pripadal Italiji. Z mirovno pogodbo je bilo ustanovljeno Svobodno tržaško ozemlje (STO), razdeljeno na cono A, ki je bilo pod anglo-ameriško vojaško upravo in cono B, ki je bilo pod jugoslovansko vojaško upravo. S Spomenico o soglasju (= Memorandum o soglasju, = londonski sporazum) - podpisniki ZDA, VB, Italija, Jugoslavija; iz leta 1954 je STO prenehalo obstajati. S tem sporazumom je bilo rešeno žarišče sporov med Italijo in Jugoslavijo. Vseboval je 9 členov z dodatki, s katerimi je rešil 3 temeljna vprašanja:

- Razdelil je STO, ukinil vojaško upravo na obeh straneh in umaknil anglo-ameriške čete iz cone A.
- Obljubil je svobodno pristanišče Trst za zaledje
- Vseboval je zagotovila za zaščito narodnostnih manjšin.

Sporazum je postopoma omogočil, da se je jugoslovansko-italijansko sodelovanje povzpelo na višjo raven.

20. V čem je pomen kubanske krize za mednarodne odnose?

- poglobljena kriza med ZDA in Rusijo, pride do kritične točke hladne vojne
1962 – kubanska raketna kriza: blokada s strani ZDA zaradi slik sovjetskih jedrskih baz na Kubi. Hruščev se nato strinja z umikom raket, Zda pa nato konča z blokado Kube
- spoznajo, da je uporaba jedrskega orožja nemogoča: uničilo bi zudi zmagovalca. Še danes velja, da uporaba zelo verjetna, razen v upornih državah.

21. Kako je sestavljen VS ZN, na kakšen način in kako se sprejemajo odločitve v njem?

15 članic – 5 stalnih (kit, zda, vb, fr, rus)

10 nestalnih članic (izvoli GS na vsake 2 leti)

27. člen govori o glasovanju - Vsak član ima po 1 glas. Odločitve glede procedure - odločitve, ki jih je potrebno sprejeti, kadar za njih glasuje 9 katerikoli članov VS, meritorne odločitve – te odločitve so sprejete, kadar za njih glasuje 9 članov VS, med njimi pa mora biti tudi 5 stalnih članic.

Dvojni veto – stalna članica prepreči, da bi se o zadevi odločalo na proceduralen način, potem še tam da veto.

22. Ali je in če je, kje in kako je definirana agresija v mednarodni skupnosti?

Resolucija GS 3314 (1974)

Definicija – agresija pomeni uporabo oborožene sile ene države proti suverenosti, teritorialni integriteti ali politični neodvisnosti druge države, ali na kakršen koli drug način, ki je v nasprotju z UL OZN (povzeto po 1. členu definicije).

Problemi z definicijo – dolgotrajna pot do definicije, medla določila, namenoma odprta vprašanja, zadnja avtoriteta je VS, tako pri odločitvi, kdo je sprožil agresijo kot pri določitvi ostalih oblik agresije, ki jih resolucija ne navaja.

Vsebuje tudi definicijo agresije, ima 7 elementov.

1. invazija, aneksija, okupacija ozemlja
2. uporaba morskih, kopenskih ali zračnih sil proti oboroženim silam druge države
3. obstreljevanje ozemlja neke države s strani oboroženih sil druge države
4. ohranjanje prisotnosti oboroženih sil neke države na ozemlju druge države, v nasprotju z dogovorom teh dveh držav
5. Blokada pristanišč oz. obal neke države
6. Nudenje ozemlja ene države drugi državi za napad na tretjo državo
7. pošiljanje ali toleriranje pošiljanja paravojaških enot iz ene na ozemlje druge države

23. Kdo je pooblaščen za definiranje agresije v mednarodni skupnosti, na osnovi česa je pooblaščen in na osnovi katerih kriterijev in meril določa?

VS – 24. čl. UL ZN – prvenstvena odgovornost za ohranitev mednarodnega miru in varnosti

34. čl – VS sme raziskovati vsak spor ali mednarodno situacijo, ki bi utegnila pripeljati do mednarodnega trenja ali bi nadaljevanje spora utegnilo ogroziti ohranitev mednarodnega miru in varnosti

39 čl. – VS ugotavlja ali obstoja kakšno ogrožanje miru, kršitve miru ali agresivno dejanje in daje priporočila (diskrecijska pravica)

24. Kateri omejitvi pozna pravica do samoobrambe v 51. čl. UL?

- ukrepi, ki so se jih člani ZN lotili izvršujoč samoobrambo, naj se takoj sporočijo VS;
- ukrepi ne smejo v ničemer posegati v pravico in dolžnost VS, da na podlagi UL vsak čas ukrene kar se mu zdi potrebno za ohranitev miru ali vzpostavitev medn. miru in varnosti;
- lahko uporablja samoobrambo dokler VS ne sprejme vseh potrebnih ukrepov, takrat ta pravica preneha.

25. V čem je, če sploh, razlika med terminoma kolektivna varnost in kolektivna obramba?

Razlika je predvsem v tem, da se pri kolektivni varnosti države zavežejo, da bodo spore reševale z mirnimi sredstvi, pri kolektivni obrambi pa so na razpolago vsa sredstva, tudi orožje.

Kolektivna varnost – države bodo reševale medsebojne spore z mirnimi sredstvi, sem spadajo tudi subjekti, ki formalno niso v OZN, države skupaj nastopijo proti agresorici in jo prisilijo k spoštovanju osnovnih načel kolektivne varnosti

Kolektivna obramba – če pride do agresije na državo članico bodo ostale države skupno takoj pomagale tej državi, po potrebi tudi z orožjem, mi vs. vi.

Npr: NATO, WEU.

26. Razloži razliko med kolektivno varnostjo za časa DN in OZN?

DN – oborožena sila ni prepovedana (12. člen), sistem kolektivne varnosti (čl. 10,11,16), sankcije, oborožena akcija, vzajemna pomoč, izključitev iz članstva

- pomanjkljivosti sistema v DN – neuniverzalnost članstva, vojna ni prepovedana, nejasne kompetence organov DN
- v sistemu OZN je vojna prepovedana (v DN je le omejena)
- sistem kolektivne varnosti je v OZN bistveno širše zastavljen (obstaja tudi preventiva, konfliktom se skušajo izogniti)
- ves sistem delovanja v primeru ogrožanja m.mir in varnosti je bolje zastavljen v OZN kot DN – jasneje je povedano, kdo ima prioriteto v odločanju

27. Kako deluje sistem kolektivne varnosti v OZN?

- postulat nedeljivega miru
- v UL – univerzalni mehanizem kot varnost
- 2.5 čl. – članice bodo OZN dale polno pomoč v vsaki akciji, ki bi se začela v skladu s to UL in se bodo vzdržale pomoči države proti kateri bi ZN izvajali prvenstveno ali prisilno akcijo
 - vsaka uporaba oborožene sile je prepovedana (3 izjeme – samoobramba, boj proti kolonializmu, tuji nadvladi, apartheidu)
- * 7. poglavje – akcije v primeru ogrožanja miru, kršitve miru in agresivnih dejanj. Poseganje OZN oz. VS v oborožene konflikte po svetu oz. situacije, ki bi lahko ogrozile svetovno varnost in mir.
 - 41. člen – sankcije
 - 42. člen – v primeru neučinkovitosti sankcij lahko izvede akcijo z oboroženimi silami

Temelji sistema kolektivne varnosti v OZN:

- vzdrževanje miru (peace-making) – reševanje sporov z mirnimi sredstvi (VI. Poglavje UL OZN);
- ohranjanje miru (peace-keeping) – zagotovitev okolja za mirno reševanje spora (VI. Poglavje in pol) – uporaba orožja le v skrajni sili (UNEF, UNIFIL);
- vzpostavitev miru, po potrebi s silo (peace-enforcement) – uporaba sile za odpravo agresije, izvajanje sprejetega sporazuma – uporaba orožja predvidena: Kuvajt 1991, UNOSOM II, IFOR.

28. Na podlagi ustanovnih dokumentov naštej poglobitve (glavne) organe Društva narodov (DN) in Združenih narodov (ZN) in razloži njihovo vlogo pri ohranjanju mednarodnega miru in varnosti. Primerjaj sredstva mirnega reševanja sporov obeh organizacij.

Društvo narodov

Organi:

- i) Skupščina
- ii) Svet: naloge – pomiritev v primeru sporov, oblikovanje načrtov za razoroževanje, priporočila o načinu izvajanja načel UL o mirnem reševanju sporov, izključitev članice, obravnavanje sporov
- iii) Sekretariat

Najpomembnejši cilj DN je bil spodbujanje miru in preprečevanje vojne: vojna ni bila prepovedana; 2 osnovni načeli pri ohranjanju miru: spoštovanje teritorialne integritete in politične neodvisnosti – 10. člen in vsaka vojna ali grožnja je zadevala celotno DN (kolektivna varnost) – 11. člen; če države niso mogle mirno rešiti svojih sporov, so jih morale predložiti arbitraži, sodišču ali svetu; stranke v sporu so lahko vojno začele šele 3 mesece po odločitvi telesa, kateremu je bil spor predložen; člen 16 je govoril o prisilnih ukrepih proti državi, ki je prekršila pravila glede ohranjanja miru: tako kršenje so imele za dejanje vojne proti vsem ostalim članicam, takojšnja in popolna ekonomska in politična izolacija, svet je lahko predlagal tudi vojaške sankcije; DN se je trudilo preprečevati vojno tudi z razoroževanjem do tistega minimuma, ki je še zagotavljal nacionalno varnost in članice so se strinjale, da bodo objavljale informacije o oborožitvi in vojaški industriji – letnik Armaments Yearbook).

Združeni narodi

Organi:

- i) Generalna skupščina
- ii) Varnostni svet: njegova osnovna naloga je ohranjanje mednarodnega miru in varnosti in zato mora znati prepoznati grožnje mednarodnemu miru in varnosti, primerno se odzvati, ustvariti mednarodni konsenz, izvesti kolektivne varnostne ukrepe
- iii) Meddržavno sodišče: 14. poglavje UL OZN daje ICJ pooblastila za razsohjanje v sporih, ki izhajajo iz UL OZN ter mednarodnih pogodb
- iv) Ekonomski in socialni svet
- v) Sekretariat: lahko opozori VS na katerokoli zadevo, ki bi po njegovem mnenju utegnila ogroziti mednarodni mir in varnost – 99. člen
- vi) Skrbniški svet

6. poglavje UL OZN: Mirno reševanje sporov: 33. člen

29. Naštej vsaj štiri značilnosti procesa institucionalizacije sredstev za miroljubno reševanje sporov, ilustriraj tri značilnosti s pomočjo dokumentov.

- zgodovinske okoliščine nastanka dokumentov (Westfalska pogodba),
 - ključni elementi v dokumentu,
 - pomen dokumenta v okviru procesa institucionalizacije sredstev za MRS – Haaški konferenci o mirnem reševanju sporov,
 - pomen dokumenta za razvoj MO in MP.
- Westfalska pogodba, Sveta aliansa, Jayeva pogodba, Bryanovi sporazumi.

30. Po katerih načelih so zastopane države v organih mednarodnih organizacij? Naštej in razloži vsaj tri primere?

Mednarodne organizacije imajo trikotno strukturo glavnih organov;

- splošni organ (svet, parlament, skupščina...)

- vse države so zastopane

- običajno temeljijo na principu ena država-en glas

- generalni usmerjevalec organizacije

- sprejemanje splošnih aktov, odločanje o članstvu

- občasno sestajanje

- (GS OZN, Konferenca organizacije ameriških držav, Kongres univerzalne poštne unije)

- ožji organ - izvršni organ

– omejeno članstvo, zakaj? Prepoznati poseben prispevek posamezne države članice in zagotoviti njihovo obvezo v zasledovanju ciljev organizacije

– (VS OZN – najmočnejše članice zmagovalne koalicije, ICAO – pomembne države v letalskem prometu)

- sekretariat, direktorat – administrativni organ

- stalni profesionalni aparat na sedežu

sekretar in njegovo osebje

poleg tega obstajajo še številni drugi organi (OZN nima trikotnosti, ampak ima 6 glavnih organov)

31. Kako UL ZN opredeljuje spoštovanje človekovih pravic. Izberi tri glavne organe in opredeli njihovo vlogo pri varstvu človekovih pravic.

- spoštovanje ČP med cilje ZN – 1.3. – razvijanje in spodbujanje spoštovanja ČP in temeljnih svoboščin za vse ljudi, ne glede na raso, spol, jezik ali vero

- glavni organ GS in ECOSOC – le ta določa komisije na področju človekovih pravic in je pooblaščen za pripravo okvirnih konvencij o človekovih pravicah

- VS OZN – spoštovanje ČP preko nadzorovanja skrbniških sistemov

*V UL OZN so človekove pravice kar nekajkrat omenjene: preambula, 1.2 – razvijati med narodi prijateljske odnose, sloneče na spoštovanju načela enakopravnostiljudstev in njihove samoodločbe, ter izvajati tudi ukrepe za utrditev svetovnega miru, 1.3 – uresničevati mednarodno sodelovanje s tem, da se rešujejo mednarodni problemi ekonomske, socialne, kulturne ali človekoljubne narave, kakor tudi s tem, da se razvija in spodbuja spoštovanje ČP in temeljnih svoboščin za vse ljudi, ne glede na raso, spol, jezik ali vero, 13.1 GS, 55, 62.1, 62.2; 1. člen pravno obvezuje države k spoštovanju ČP).

*Organi OZN za ČP:

- VS: če gre za mednarodni mir in varnost, npr. etnično čiščenje, humanitarni konvoji, apartheid
- GS: odbori (3. odbor – socialni, humanitarni in kulturni, 4. odbor – posebni pol. in dekolonizacija, Odbor za odpravo rasnega razlikovanja)
- UNHCR
- UNICEF
- ECOSOC: funkcionalne komisije, najpomembnejša komisija za ČP – neposredno poroča GS, več podkomisij (tudi manjšine), ad hoc in delovne skupine, medvladni organ, zraven tudi NGO)

*OZN agencije in ČP:

1. *OZN Komisija o človekovih pravicah, ki poroča ECOSOC*
 - napisala je tudi osnutek Univerzalne deklaracije o ČP
 - aktivno delovala pri institucionalizaciji obeh paktov: pakta sta izdelala postopke in nadzorna telesa, da bi nadzorovali njihovo implementacijo; Pakt o državljanskih in političnih pravicah je ustvaril Odbor za človekove pravice, ki pregleduje državna poročila o ČP in poroča GS in ECOSOC; Pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah daje ECOSOC- u nadzor nad njegovo implementacijo.
2. *Dunajska deklaracija in program za človekove pravice 1993 je pozivala k ustanovitvi OZN Visokega komisariata za človekove pravice (UNHCR)*
 - GS ga je ustanovila in leta 1994 je začel delovati
 - Diplomatsko spodbuja in varuje ČP
 - Poudarila je, da so pravice žensk in deklic neodtujljive in povezane z mednarodno priznanimi človekovimi pravicami
3. *Mednarodna organizacija za delo (ILO)*
 - glavna naloga je zagotavljati mednarodne delavske standarde in izboljšati pravice delavcev po svetu

32. Razloži koncept univerzalnosti človekovih pravic in pojasni okoliščine nastanka dveh mednarodnih paktov (po sprejemu Splošne deklaracije ČP). Katere mednarodne organizacije se ukvarjajo s ČP v Evropi in kako? Razmisli o posledicah jugoslovanske krize za razvoj varstva ČP.

Splošna deklaracija človekovih pravic – kasneje je del določil prerasel v mednarodno običajno pravo. Izhodišče človekovih pravic je naravnopravno (izhodišče v bogu), minimalni temelj je človekovo dostojanstvo.

1966

1. Pakt o državnih in političnih pravicah
2. Pakt o gospodarskih, socialnih in kulturnih pravicah

Evropsko sodišče za človekove pravice (Svet Evrope) – vsak posameznik iz držav EU ima pravico do tega sodišča, ko izrabi vse pravne možnosti v svoji državi

OVSE – Sodišče za spravo in arbitražo (za Srednjo in V Evropo – medetični konflikti)

Stalno mednarodno kazensko sodišče – genocid, vojni zločini, zločini proti človeštvu

*UL OZN: spodbujanje ČP je ena glavnih nalog OZN

Koncept univerzalnosti ČP: nimajo vsi enakega odnosa do svojih ČP (razvoj, kultura)

Univerzalna deklaracija človekovih pravic (1948):

- nobena država ni glasovala proti njej (Južna Afrika, SZ in nekaj vzhodnoevropskih držav se je vzdržalo glasovanja)
- našteva 30 osnovnih načel ČP (politične, državljanske, socialne, ekonomske pravice)
- poleg individualnih pravic zajema tudi kolektivne pravice (pravica do samoodločbe in razvoja)
- ni pravno zavezujoča, vendar pa služi kot interpretacija UL OZN.

Hladna vojna je ustavila poskuse ustvariti zavezujoče MP na področju ČP (predvsem boj med socialnimi in ekonomskimi pravicami napram političnim in državljskim).

Države v razvoju so poskušale uresničiti tudi kulturne in kolektivne pravice, poleg ekonomskih.

Pojavlja se tudi vprašanje o kulturnem relativizmu: zagovorniki te teorije menijo, da so ČP, kot jih razume OZN, preveč evrocentrične.

Prepad med Univerzalno deklaracijo in bolj zavezujočim mednarodnim pravom se je izražal v močnih političnih razhajanjih znotraj OZN.

Leta 1966 po 20 letih vročih debat so le sprejeli Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah ter Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah.

Počasen proces ustvarjanja pravnih obveznosti na področju ČP kaže na različno gledanje ter razumevanje ČP: ZDA menijo, da bi morale državljanske in politične pravice imeti prednost pred ekonomskimi, socialnimi, bivše komunistične in DVR pa ravno obratno.

1960 Deklaracija o zagotavljanju neodvisnosti kolonialnim deželam in ljudstvom

1948 Konvencija o preprečevanju in kaznovanju genocida

1984 Konvencija proti mučenju in ostalim krutim nečloveškim oblikam ravnanja ali kaznovanja

1989 Konvencija o pravicah otrok

Organizacija islamske konference je po Dunajski konferenci (1994) izdala Kairsko deklaracijo, kjer se nahaja muslimanska razlaga ČP (drugačna vloga moških od žensk, poudarja kolonializem in rasizem kot najhujši obliki kršitev ČP).

Evropski režim ČP je najbolj napreden in institucionaliziran od vseh regionalnih ureditev:

Temelji na Evropski konvenciji o človekovih pravicah 1953 – konvencija je ustanovila tudi Evropsko komisijo za ČP, ki deluje kot ombudsman za pritožbe posameznikov; peticija gre lahko do Evropskega sodišča za človekove pravice (1 sodnik iz vsake države članice Sveta Evrope), do Evropske komisije je prišlo zelo malo primerov, še manj pa do sodišča za človekove pravice.

33. V katerih dokumentih do Ustanovne listine ZN lahko spremljamo razvoj institucionalizacije mednarodne skupnosti?

????????

Westfalska pogodba

Pakt Društva narodov

Atlantska listina

Moskovska deklaracija